

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

23e jaargang nr. 2

15 maart 1994

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amansberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermleden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 100 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen."	62
- Inventaire Archéologique: De gewezen Kerk van de Geschoeide Carmelieten. Buitenkant.	83
- Herinneringen aan het 1e Artillerie Regiment in 1937-1938. (Vervolg)	86
- Jan-Baptist Pissos's "Uyterste Wille".	94
- De Gentse Burgerlijke Wachten. 1814-1914. (Vervolg)	96
- Oplossing Puzzel 93	114
- Gensche Woorde en Uitdrökkijngje. Deel XVI.	117
- Gentse Memoriedagen.	120
- Bibliografie	123
- Vraag en Antwoord.	125
- Lezers schrijven ons.	125
- Gênsche Prâot	128

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amansberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheccaresse : Mevr. A. Éggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amansberg - Gent.

WAAR VROEGER DE LAKENWEVERS "HUNNE RAEMEN PLACHTEN TE STAEN"

Een van de plaatsen in onze stad waar eertijds de lakenwevers "hunne raemen plachten te staen, die dienen om haerlieder lakenen aen te reckenen", heet vandaag nog "RAMEN".

Aan de Zuidkant van het kruispunt, dat men ziet onderaan op de schets hierbij (Fig. 1), worden Poel en Hoogstraat van elkaar gescheiden door de Oude Houtlei; aan de Noordzijde door de Ramen die langs een echte Gentse hotsebotsende kassei naar de Burgstraat kronkelt. Tot aan de Brouwersstraat en het Klein Raamhof is de straat vrij breed en bezit ze nog behoorlijke voetpaden maar dan versmalt ze, maakt ze ter hoogte van de Komijnstraat en van de Luxemburgstraat een korte bocht om tenslotte langs een eng stuk met smalle trottoirs in de Burgstraat uit te monden. Over het geheel een vrij slecht wegdek; hier en daar met een paar scheppen asfalt opgevulde putten; een stuk historisch materiaal op zichzelf, niet het enige in zijn soort te Gent. Werkelijk iets van eigen bodem.

De hele buurt, waaraan ook nog het verder gelegen Blindeken kan worden toegevoegd, ligt ingesloten en als het ware verscholen tussen de Poel, de Hoogstraat, de Peperstraat, de Burgstraat, de Jan Breydelstraat en de Drabstraat. Ze bezit haar eigen specifiek karakter dat duidelijk contrasteert met

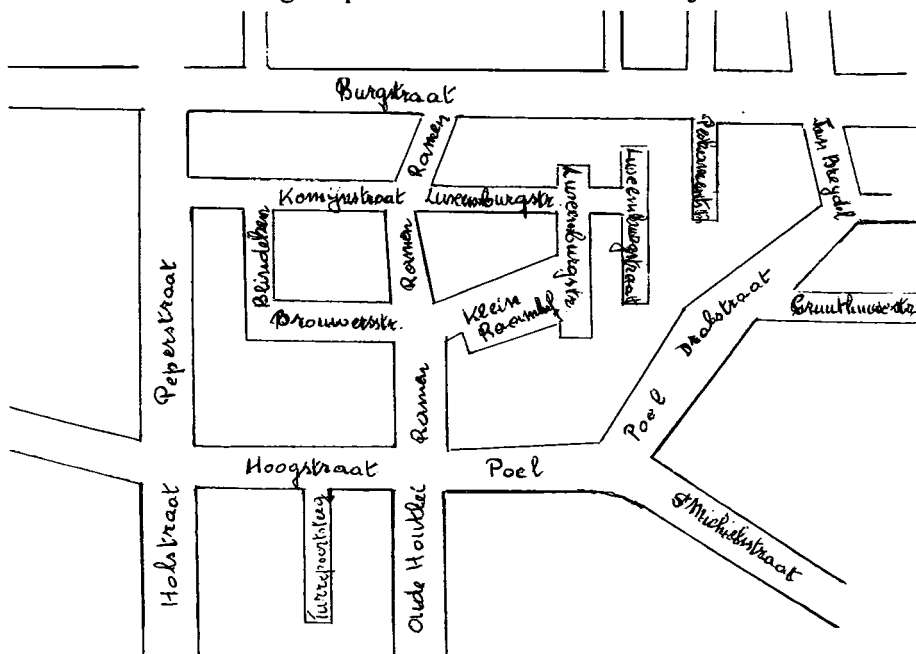

Fig. 1. Schets Ramen en omgeving - Hedendaagse situatie.

de grote en brede straten die haar omringen en waarin zich ook vandaag nog zeer mooie 18de-eeuwse herenwoningen bevinden.

We willen er terloops de aandacht op vestigen, dat op sommige stadsplannen de Perkamentstraat ten onrechte daar werd en wordt gesitueerd waar in werkelijkheid het laatste stuk van de Luxemburgstraat, het eigenlijk beluik, gelegen is. De Perkamentstraat zelf bevindt zich verder; het steegje ligt aan de Burgstraat met een ingang tussen de nrs. 33 en 35 maar geeft geen toegang tot de Luxemburgstraat.

De RAMEN EN OMGEVING hebben al een HEEL LANG BESTAAN achter de rug. Reeds in de 13de-14de eeuw worden ze vermeld. Het was een moerassige buurt van lager gelegen gronden die nu en dan door overstromingen geteisterd werden.

Spreken over de OORSPRONG VAN DE BENAMING "RAMEN" is meteen spreken over het werk dat eeuwen geleden op die plaats en in de omgeving verricht werd en dat verband hield met de lakennijverheid die in Vlaanderen en in Gent een grote bloei kende.

We hebben in het begin van deze bijdrage herinnerd aan hetgeen G. Celis in zijn "Beschrijving van Gent", sprekende over de Ramen, o.m. aanhaalt: "het schijnt dat daar vroeger de lakenwevers "hunne raemen plachten te staen, die dienen om haerlieder lakenen aen te rekenen".

J.J. Steyaert heeft het in zijn werk: "Volledige Beschrijving van Gent of Geschiedkundige Beschouwing van deze Stad en haar Bewoners" over de lakenbereiders" die eertijds hunne lakenramen hadden staen buten de turrepoorte bachter der burchstraete daer ment eet in de raemen".

In "Gent's Vroegste Geschiedenis in de Spiegel van zijn Plaatsnamen" vermeldt Maur. Gysseling in het Glossarium: "RAMEN (waarop de lakens gespannen werden om te drogen) bevonden zich op diverse plaatsen in Overschelde, Sint-Pieters (bij de Walpoortstraat), buiten Zand- Posteerneen Torrepoort, in Ritsenborg enz. De Stadsrekening van 1315 vermeldt o.m. "vanden ramen over Scelde, vanden ramen Sente Pieters, vanden ramen in Ricenborgh ende Portackere". Die op Sint-Pieters worden al vermeld in 1268 (in tentoriis G SP)". Er moet terloops worden op gewezen dat Ritsenborgh (zie eveneens Maur. Gysseling) stond voor wat nu Luxemburgstraat heet.

Fr. Blockmans schrijft in zijn werk "Het Gentsche Stadspatriciaat tot omstreeks 1302", "dat in de rekening der grafelijke gezworenen (13de-14de eeuw) voor het eerst wordt gesproken over een belasting op de ramen, het is te zeggen de houten gestellen waarop de lakens te drogen werden gehangen". "Deze ramen, zo gaat de auteur verder, "werden gewoonlijk op vage gronden in de buurt der stad opgericht, zoals Overschelde en Poortakker, op welke laatstgenoemde plaats we er reeds in 1218 aantreffen. Die terreinen werden ook "Ramen" genoemd". In een voetnota wordt er nog aan toege-

voegd: "Zelfs ten huidigegen dage heet nog een Gentsche straat, leidend van de Houtlei naar de Burgstraat, in de buurt van de Ramen van 1218, "Ramen". (Ramen: Pannorum tentoriae).

De benaming "Ramen", "Raemen" of "Rame" treft men reeds aan in de 13de-14de eeuw. In de "Act.en Contr.,keure 1448-1449" is er sprake van de plaatsnaam "Ramen"; in de "Act.en Contr.,keure, 1488-1489" wordt eveneens melding gemaakt van de "Ramen"; in de "Act.en Contr.,keure, 1518-1519" spreekt men van "Rame"; in de Act. en Contr.gedeele, 1602-1603" treft men ook "Rame" aan. In de statistiek van J. Billet in 1662 nopens de straten van Gent, vindt men "Ramen", "Nieuwe Ramen".

De naam "Nieuwe Ramen" hoeft niet te verwonderen want ook de "Oude Ramen" bestonden. Die waren gelegen nabij de Bijloke. De plaats die daar voorheen had gediend voor het spannen van de lakens was echter in 1472 gewoon een weide geworden.

Ook op andere plaatsen trof men de benaming "Ramen" aan, o.a. op Overschelde, een drassige en moerassige grond waar de Stadsmagistraat enkele stukken meersgrond benutte om, ten gerieve van de lakenhandelaars en tegen betaling van een pachtgeld, ramen te laten opstellen die dienden om het opgespannen en vochtig laken te laten drogen. Er waren op Overschelde verschillende raamplaatsen o.m. "op eene plaetse van erven met al den catheilen, ghelaghen ende ramen, diere up staen ende geheleghen syn Overschelde en de nieuwe brughe dewelke men eedt de Ramen".

Maar laten we terugkeren naar onze Ramen aan de Houtlei.

De oorsprong van de plaatsnaam "Ramen" is in feite vrij duidelijk. Hij hield verband met de aanwezigheid op die plaats en in de onmiddellijke omgeving van ramen waarop de lakenbereiders hun lakens opspannen om die te laten drogen.

Straat- en plaatsnamen werden in de volksmond echter vervormd. Dat was ook het geval met de Ramen. Zo werd bij het opstellen van de straatnamenlijst in 1796 de benaming Ramen vervormd tot "Ram straat". Het plan Goethals van 1796 vermeldt "Ram straat" en met de verfransing van de Gentse straatnamen werd het "rue du Bélier", net alsof de benaming van de straat te maken had met ram: mannetjesschaap. Dat was ongetwijfeld te wijten aan een ontoereikende kennis van de historische oorsprong en van de werkelijke betekenis van de plaatsbenaming.

Steyaert spreekt in 1857 over "Ramen". Op het plan Gevaert-Vanimpe van 1878 staat er "rue du Bélier". G. Celis heeft het over "Ramen" en wijst er op hoezeer de Franse vertaling "rue du Bélier" verkeerd was.

Ook V. Fris legt uit dat de Ramen zo heetten omdat daar "de ramen plachten te staen die dienden omme de goede Liederen van de Drapiers haar lieder lakenen aan te reckene". De vertaling, zo voegt hij er aan toe, zou dus moeten luiden "rue des Rames" of "rue des Châssis". Maar, zo gaat Fris

verder, in 1796 maakte Goethals er "rue du Béliér" van en De Vreese heeft dit in het Reglement van 1812 overgenomen.

In het jaar 1900 hield A. Van Werveke voor de "Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent" een betoog waarin hij erop wees dat sommige straatnamen in de volksmond vervormd werden en dat men er slechts op het einde van de 18de eeuw aan dacht om de officiële lijst van de namen van de straten vast te stellen. "Spijtig genoeg", zo verklaarde Van Werveke, "is het vaststellen van de officiële namen tijdens het Frans Bewind op zeer gebrekkig wijze gebeurd", eraan toevoegend, "dat werk moet herzien worden; een belangrijk aantal namen van straten vergen een studie die veel langduriger en veel moeilijker is dan de meeste vraagstukken van plaatselijke geschiedenis". "Wat eveneens moet herzien worden", zo ging Van Werveke verder, "is de Franse vertaling van de namen van onze straten. We weten op welke bedenkelijke wijze dat werk door de Franse Republiek is doorgevoerd. "Ramen" dat "châssis" betekent, wordt vertaald door "rue du Béliér". Ook P. Fredericq herinnerde er in 1905 voor de "Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent" aan met welke lichtvaardigheid men tewerk was gegaan bij de systematische en officiële vertaling van de namen van de straten van Gent en hoeveel vergissingen daarbij begaan werden. Dat de Franse vertaling "rue du Béliér" dus fout was omdat de plaatsbenaming "Ramen" in werkelijkheid te maken had met de aanwezigheid van ramen waarop de lakenbereiders hun lakens te drogen hingen, lijkt geen twijfel en wordt vrij algemeen aanvaard.

Het heeft ons dan ook bijzonder verbaasd dat er nog een andere hypothese wordt geformuleerd in verband met de oorsprong van de benaming "Ramen". Zo schrijft Suzanne Janssens o.m.: "... op andere plaatsen heeft men voorzeker een opening in de stadsmuur gemaakt (een hol of een gat) om de heilige olie te kunnen toedienen". "In dit licht", zo gaat ze verder, "wordt de betekenis van verschillende Gentse plaatsnamen mij duidelijk. De Ramen spreken ons voorzeker van openingen in de stadsomheining, niet ver van de "Porta Leprosorum". Een raam is immers niet veel meer dan een gat in de muur dat dient om door te kijken of om iets door te geven... (*)

Deze verklaring van de benaming "Ramen" komt ons als volstrekt onwaarschijnlijk voor. Ze berust op geen enkele historische grond. Wij houden het in ieder geval bij "Ramen", plaats waar zich de houten stelsels bevonden waarop de lakens te drogen werden gehangen.

Voor een goed inzicht in de toenmalige situatie, moet men steeds voor ogen hebben dat er in de Middeleeuwen en daarna nog gedurende vele eeuwen, namelijk tot in 1899 toen hij gedempt werd, de HOUTLEIGRACHT was. Die kwam van het Kuipgat, lag in het verlengde van de Ketelvaart, liep

(*) Suzanne Janssens in Ghendtsche Tydinghen, 21ste jaargang 1992, nr. 4 bl. 238.

verder in de richting van de Poel en daarna langs een deel van de Ramen, om achter de Drabstraat te verdwijnen en tenslotte ter hoogte van de Breydelstraat opnieuw in de Lieve uit te monden.

Met "water" of "stadsgracht", waarover sprake in verband met de Ramen, werd dus de Houtlei of Houtleigracht bedoeld die in de loop van de 12de eeuw en wellicht al rond 1100 werd gegraven en de Sint-Michielswijk omsloot. Het Westelijk verdedigingsstelsel van de stad omvatte toentertijd, benevens de gracht, een omwallingsmuur voorzien van een aantal torens en versterkte poorten: Wijkhuis, Zandpoort, Posteernepoort en de grote en machtige Torrepoort of Turrepoort, deze laatste aan beide zijden van de Houtleigracht ter hoogte van de Poel. Later verloor dit verdedigingssysteem zijn nut en zijn functie (*).

Aan de Ramen bevonden er zich huizen die paalden aan de Houtleigracht net zoals dat het geval was voor de woningen gelegen aan de Westkant van de Drabstraat en waarvan de bewoners, langs de achterzijde van de panden, toegang hadden tot de gracht en zodoende langs die waterweg de Leie en de Lieve konden bereiken (**).

Een zeer mooie litho vóór 1841, van Heins naar Van Lokeren, toont de Torenbrug, de Torenpoort en geeft een kijk op de Ramen (Fig. 2).

We zullen verder zien dat de Torenbrug werd verbouwd, verbreed en hersteld om tenslotte te verdwijnen.

Er komt in het begin van deze bijdrage een schets voor (Fig. 1) die de hedendaagse configuratie van de buurt weergeeft. Interessant is de vergelijking met de afbeelding van een deel van een oud stadsplan van Gent waarop de toestand voorkomt zoals deze er in vroeger eeuwen uitzag toen de Houtleigracht nog bestond (Fig. 3).

Om de lezer te helpen bij het localiseren van de plaatsen, kan er worden aan toegevoegd dat, aan de rechterkant van het oud plan, de letter J in de Hoogstraat is aangebracht, ter hoogte van het toenmalig klooster van Galilea, dat zich links van de letter J bevindt; rechts ervan was de Noorderkant van de Hoogstraat. Verder onderscheidt men de ligging van de Ramen, van de Brouwersstraat, van het Blindeken, van de Komijnstraat, van de Luxemburgstraat, van de Drabstraat, van de Poel en van de Houtlei. Behalve de demping van de Houtlei is er aan de configuratie van de straten in de buurt eigenlijk niet veel veranderd.

De HOOGSTRAAT is waarschijnlijk een verhoogde berm geweest, een dam tussen drassige en moerassige gronden. Ze werd ook wel de "rechte strate buiten der Torrepoorten" genoemd (Weezenboek 1481-1482). Wat sommige

(*) G. Broget: "Toen Wegenwerken op de Poel en Sint-Michielsplein een stuk ver Verleden blootlegden" in: Ghendtsche Tydinghen 20ste jaargang, 1991, nr. 5.

(**) G. Broget: "Langs de Drabstraat" in: Ghendtsche Tydinghen, 22ste jaargang 1993, nr. 3.

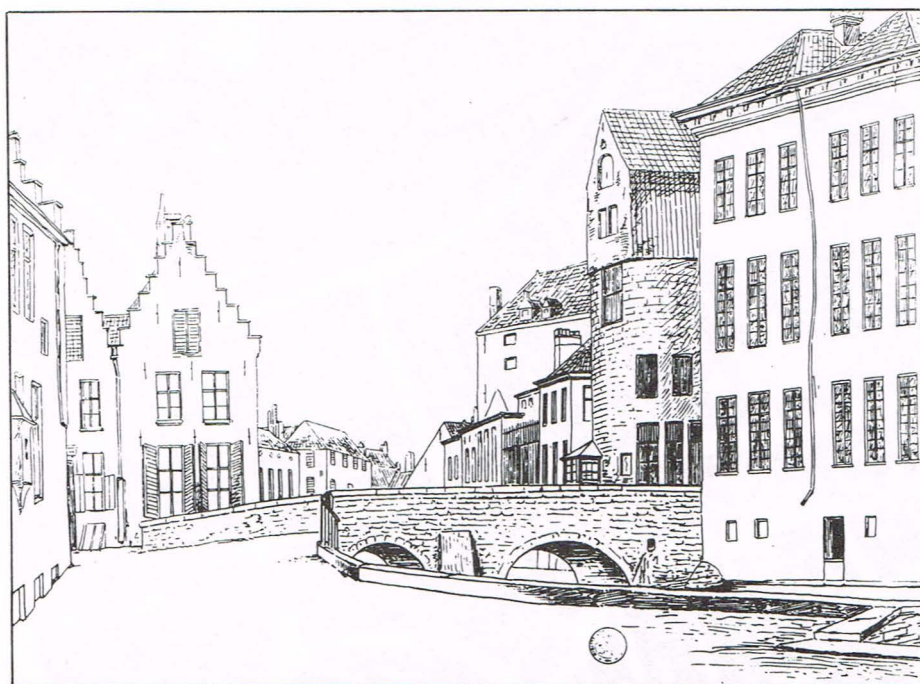

Fig. 2. Litho vóór 1841. Ramen. Torenbrug. Torenpoort. Heins naar Van Lokeren. Atlas Goetghebuur, Gents Stadsarchief.

lezers misschien niet weten is dat de Hoogstraat als buurt werd verdeeld in Opper-Hoogstraat, Midden-Hoogstraat en Neder- of Korte Hoogstraat. De Opper-Hoogstraat liep van de Torrepoort tot aan de Peperstraat: de Midden-Hoogstraat lag aan het Rijke Gasthuis en ging van de hoek van de Peperstraat en Holstraat tot aan de Akkerstraat; de Korte Hoogstraat ging van de Akkerstraat tot aan de Brugse Poort.

Hoogstraat en Ramen waren gelegen buiten de omwalling; "buten der Turrepoorte" of "buten Turre", zoals men zegde.

Laten we duidelijk zijn. Het is niet de bedoeling om hier de Hoogstraat in haar geheel te behandelen en haar volledig in ogenschouw te nemen. Dat zal het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke en later te publiceren bijdrage waarin die belangrijke straat met haar eigen geschiedenis zal worden bekeken. We beperken ons nu tot het vermelden van een aantal woningen die eertijds gelegen waren aan de Noorderkant van het deel van de Hoogstraat tussen de Ramen en de Peperstraat. Sommige van die panden hadden afhankelikheden, dienst- of bijgebouwen en een tuin in de Komijnstraat of in de Brouwersstraat. Dat is de reden waarom we ze hier bespreken.

Wat weten we over de panden die eertijds aan die kant van de Hoogstraat en van de Ramen hebben gestaan en waarvan de oudste natuurlijk in de loop

Fig. 3. Oud stadsplan van Gent. De letter J bevindt zich ter hoogte van het Klooster van Galilea in de Hoogstraat. Verder onderscheidt men de Houtleigracht, de Ramen, de Brouwersstraat, het Blindeken, de Komijnstraat, de Luxemburgstraat, de Poel, de Drabstraat, de Sint-Michielsstraat.

van de eeuwen verdwenen zijn? Wel, we weten er toch een en ander over. Dat de "brouwerijen" er goed vertegenwoordigd waren is niet van aard om ons te verwonderen. Het is ons immers bekend dat er in vroeger eeuwen in Gent geen plaats was waar zoveel brouwerijen (eigenlijk herbergen die hun eigen bier brouwden) gevestigd waren als in de omgeving van de Turrepoort (*). Er vloeyde daar dus niet alleen water maar ook tamelijk veel bier...

Volgens Fr. De Potter lag in de Hoogstraat, aan de Noorderkant, de brouwerij "den Lanteern", bekend van de laatste jaren van de 14de eeuw, met een

(*) G. Broget: "Aan de Houtlei vroeger en nu" in: Ghendtsche Tydinghen, 22ste jaargang, nr. 1.

lochting langsheen de stadsgracht: "Huus buuten der Torrepoorten ... wesende de bruwerie "den Lanteern" ... met eenen cleenen huusekin daer achter ... up dwater in de Ramen (Act.en Contr., keure, 1448-1149); ook nog: "Gheerolf van der Scelstraete ende Symoen Billet, fn Stevins ... kende dat zy wel ende dueghdelick vercocht hebben Janne Volke, Willems zone, tvieren-deel ende XIIen deel in tgheel huus. ... staende buten der Turrepoorte, wesende een brauwerie, gheheeten den Lantheerne ... achtere uitgaende jnde Ramen ... met een lochtinghe up twatere". (Act. en Contr., keure, 1488-1489).

Daarnaast bevond zich een andere brouwerij "den Keerskorf" met een poort in de Ramen; "Twee huusen metten lochtinghen, staende deene neffens dandere up de Hoochstrate, deen de bruwerie "den Keerscorf" ende dander "den Lantheern" (Act.en Contr., keure, 1518-1519): "Twee huussen... duer de Turrepoorte, beede up den houck van den Rame, deene neffens thuus van Jacques de Gruutere, gheenaempt den Keerskurf ende dandere naest den watere up de Oostzide van de voorn. Rame".

Het hoekhuis van de Ramen aan de Oostzijde werd, steeds volgens de Potter, in de 15de eeuw aangeduid met de naam "tScaec"; "Huus... eene brauwerie wesende, gheenaemt den Keerskurf ... up de Hoochstrate buten Turrepoorte, naest den huuse gheenaemt den Lantheerne, an deen zijde, ende den huuse gheenaemt tScaec an dander" (Weezenboek 1497-1498). Daarna werd het genoemd "Hemelrijcke", een stove (openbaar badhuis)in 1565 en "het Schip" in 1665. Dicht daarbij was ook "de Mand" gelegen (1436).

Het hoekhuis aan de Westkant van de Ramen wordt gewoon vermeld maar, zegt De Potter, zonder benaming. Het volgende droeg de naam "den Duutschen Leghere": "Huus ...ande Hoochstrate an deen zyde van den huuse ende brauwerie gheenaempt "den Keerskorf" ende an dander zyde den huuse gheenaempt "den Duytschen legere", commende metten achterhuuse uyt inde Rame" (Act.en Contr., gedeele, 1602-1603). Het huis "den Duytschen Legere" moet wel een grote lochting gehad hebben vermits het, volgens het register der Keurschepenen over 1606-1607, een achterhuis had in de Comijnstraat.

Aan de Westkant van voornoemd huis was in 1610 de herberg en hostelry "De Zwane" gelegen. Daar dichtbij bevond zich het "Hoghehuus" dat gebouwd was op grond die toebehoorde aan ser Daneel de Ruddere: "Huus, heet tHoghe Huus, buten torre, up ser Daniels Rudders erve" (Weezenboek 1365-1366).

In de 14de-15de eeuw was de Hoogstraat verre van volledig bebouwd. Volgens het Weezenboek over 1369-1370, lag er terzijde van het Hogehuus een meers van 722 en een ander van 412 roeden.

Het "Hoghe Huus" was een vrij groot gebouw waar in de loop van de 14de eeuw de familie Goethals woonde. Een lid van die familie, namelijk Hendrik

Goethals werd in 1358 vermoord. De schuldigen werden door de Schepenen veroordeeld tot een boete van 50 pond groote.

Die Hendrik Goethals werd in een oorkonde van 1349 "Hendrik Goethals an den turre" genoemd, wat dus duidelijk verwees naar de plaats waar hij woonde, in de omgeving van de Turrepoort en laat veronderstellen dat hij als zodanig algemeen gekend was. De man stond blijkbaar goed aangeschreven want nadat hij vermoord werd, las men over hem in het Zoendingckboek van 1359: "... Heinrick Goethalse up tHogehuus, die een puur onschuldich man was...". Hij viel echter als slachtoffer van een vete tussen begoede geslachten, wat in die tijd geen zeldzaamheid was.

De oude herenwoning "het Hoghe Huus" werd in de loop van de 16de eeuw eigendom van J. Verrekens, een kruidenier, die het pand op zijn beurt in 1583 verkocht aan H. Eeckman. In 1630 behoorde het toe aan A. Van Daele en was het belast met een rente van 20 deniers ten voordele van de quotidiane van de St. Jacobskerk.

Eveneens in de Opper-Hoogstraat, dus tussen de Ramen en de Peperstraat, lagen de brouwerij "ten Vaenkine", vermeld in een Schepenacte van 1368, evenals "t Lammeken" brouwerij in de 15de-16de eeuw: "Een brauwerije... gheheeten tLammeken, metten lochtinghe ... buter Turrepoorten up de Hoochstrate ... achter uitcommende met eender poorten jnt straetkin mer Symoens de Lalaing huus was" (Act.en Contr. 1484-1485).

Er waren aan de Noordkant van de Hoogstraat toch nog andere panden dan brouwerijen. Daar woonde immers ook in drie naast elkaar staande gebouwen de familie Bertili. In een ervan verbleef Frans Bertili, kolonel in dienst van de Venetiaanse Republiek. In de loop van de 17de en het begin van de 18de eeuw behoorde de woonst van Frans Bertili achtereenvolgens aan verschillende eigenaars. In 1724 kwamen het huis en de tuin in het bezit van Olivier Reylof.

OLIVIER REYLOF, wiens vader een Gents koopman was, werd in 1684 in Amsterdam geboren. Hij liep school, studeerde en woonde te Gent. In 1724 liet hij aan de Hoogstraat een prachtige herenwoning bouwen die wij heden ten dage nog steeds kennen onder de naam "HOTEL REYLOF".

Op bijgaande foto (Fig. 4) ziet men het ontwerp zoals het werd opgemaakt bij het indienen van de bouwaanvraag voor deze stijlvolle woning.

Het ontwerp werd door het Stadsmagistraat op 18/9/1724 aanvaard en goedgekeurd. Met zijn buitengewoon sierlijke en zeer evenwichtig geconcepioneerde gevel gold het als een van de mooiste gebouwen in de Lodewijk XIV-stijl in onze stad.

In zijn bijdrage "Orde en Maat in het Gentse Classicisme. De Gulden Snede bij de 18de-eeuwse gevelontwerpen", waarin hij handelt over "Brede Gevels met middenrisalieten volgens de Gulden Snede", heeft Jean-Pierre Esther het ook over het Hotel Reylof. Hij schrijft daarin o.m.: "Het ontwerp voor de

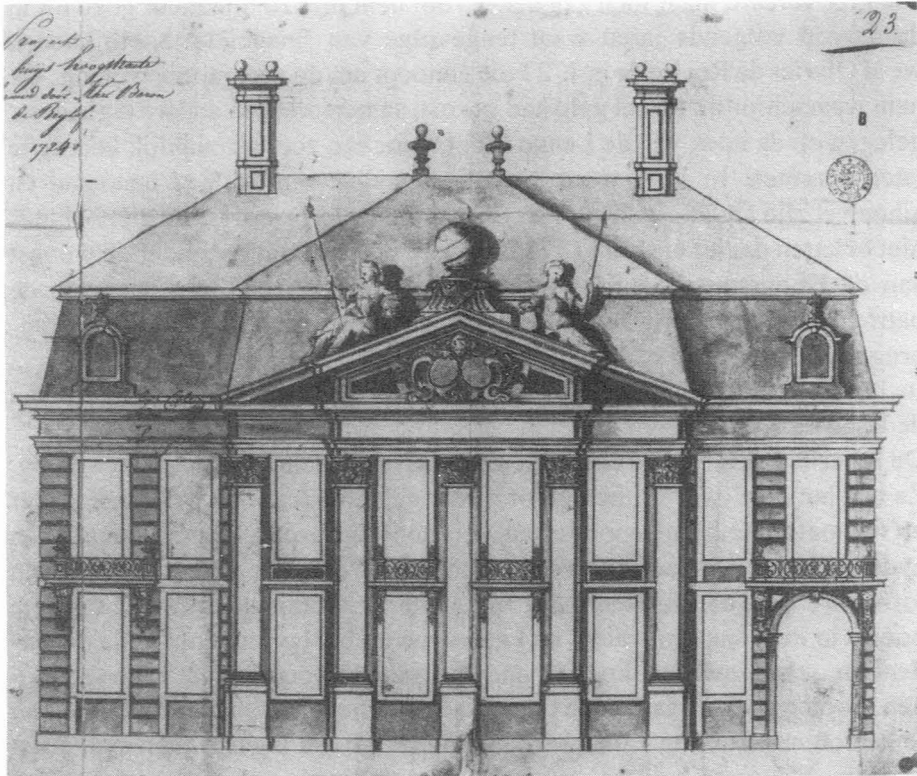

Fig. 4. "Hotel Reylof". Ontwerp bouwaanvraag model 1724. Gents Stadsarchief.

natuurstenen gevel van de herenwoning van baron Reylof is duidelijk volgens de Gulden Snede geconcipieerd". Hij geeft er de berekeningen bij aan. Het was een zeer groot goed vermits het zich met zijn bijgebouwen en tuin uitstreckte tot in de Komijnstraat. Men kan dat trouwens vaststellen op het oude stadsplan van Fig. 3, hierboven aangehaald.

Olivier Reylof, die zeer veel van letterkunde hield, schreef ook Latijnse gedichten. Van hem verschenen in 1711 bij Michel Graet twee bundels latijnse poëzie, allebei: "Poematum libri tres" geheten. Ze onderscheidden zich echter door de ondertitels: (A) "Continent Eglogas sacras et profanas, Librum de Piscibus, et alterum de Ranis cum Appendice"; (B) "Continent Effectus mirabiles divini amoris, Sermonem de Invidia et Zelotypia, querelam animae in Inferis detentae cum Appendice". De tweede bundel kreeg een herdruk in 1728 bij P. de Goesin en de eerste kreeg er een in 1732 eveneens bij de Goesin. In zijn gedichten behandelt Reylof de meest verschillende onderwerpen. Hij schreef ook redevoeringen in het Latijn o.m. de "Oratio de nihilo" en "Oratio circa aliquid".

In 1712 had Reylof de titel van baron verkregen. De man was er natuurlijk

wel mee vereerd maar toch zag het er voor hem niet zo bijzonder goed uit in de daarop volgende jaren want tengevolge van financiële moeilijkheden werd Olivier de Reylof er in 1727 toe genoopt om de zeer mooie woning, die hem waarschijnlijk teveel geld had gekost, samen met een andere eigendom, gelegen op de hoek van de Lange Munt, voor een zeer aanzienlijk bedrag te laten berenten. In 1731 werd Reylof ontvanger van de Stad benoemd en alhoewel zijn situatie daardoor wel eniger mate verbeterde, kon dit nochtans niet beletten dat hij er zich in 1736 toe verplicht zag om de prachtige woonst aan de Hoogstraat openbaar te laten verkopen. Nieuwe eigenaar van de patriciërswooning werd Jozef Veranneman, heer van Burst en Van Bambrugge.

In 1764 werd het fraaie gebouw verkocht aan W.J. Hamelinck, griffier van de Raad van Vlaanderen.

De notariële akte van 1764 gaf een uitvoerige beschrijving van de woning. Ze had het o.m. over "... Een groot nieuw gebauwt schoon huys, stede ender erfve, met eene groote poorte ten voorhoofde op d'Hoogstrate, aen d'een zyde ghehuyst den naerschreven cleynen huysse ende ter andere de hoirs van joffrauwe de weduwe Neerincx, van achter uytcommende met een groote poorte in de Commynstraete, met alle syne toebehoorten, app. ende dependentien ... bequaem om koetsen ende peerden te houden, met eenen schoonen grooten hof, terrasse ende binneplaetse of nederhof, bequaem om aldaer te keeren met koetsen ende peerden, hoedanigh die ingespannen syn, mitsgaeders differente kelders, remisen ende stallingen, gloriëtte waschhuys, houthuys ende alle voordere commoditeyten ende edificien...". Werkelijk een patriciërswooning in de echte betekenis van het woord.

Inmiddels was Olivier de Reylof in 1741 overleden.

Op het einde van de 19de eeuw was de woning eigendom van de heer A. Wauters; nog later van de heer Ronse, Advocaat. In 1961 werd ze door de Luikse Verzekeringsmaatschappij, die er eigenaar van geworden was, met veel zorg hersteld en gerestaureerd waardoor ze haar oorspronkelijke praal voor een groot deel terugvond. Vandaag zijn in het Hotel Reylof diensten ondergebracht van het Ministerie van Financiën - Administratie van de BTW - Registratie en Domeinen.

Zoals we het Hotel Reylof nu kennen, is de gevel evenwel minder breed dan hij oorspronkelijk was. Hij telt nog slechts zes in plaats van acht traveeën. In de loop van de tijd zijn aan de linkerkant van de gevel twee traveeën verdwenen die werden ingenomen door het ernaast gelegen gebouw. De gevel heeft er wel aan symmetrie bij ingeboet. Het Hotel Reylof blijft ontegensprekelijk een van de zeer mooie herenwoningen in onze stad.

Ook andere grote mooie woningen uit vroegere bouwperiodes, aan de Hoogstraat gelegen, hadden en hebben nog een achterbouw, een uitgang en een poort in de Brouwersstraat. Dit is, benevens het Hotel Reylof, o.m. ook

nog het geval voor de monumentale woonst met bepleisterde en hoog versierde gevel (nrs. 34, 32, 30), een kelderverdieping, drie bouwlagen en vier traveeën tellend. Het geldt eveneens voor het huis (nr. 28), met gedecapeerde gevel, in rode baksteen, 19de eeuw, drie en een halve bouwlagen en vier traveeën. En het is ook zo voor de grote, mooie woning met bepleisterde gevel, drie bouwlagen en zes traveeën, aan het nr. 20 in de Hoogstraat. Aanvankelijk had deze woonst, die een zeer oude kern gehad heeft (17de eeuw), slechts één verdieping. Later in de loop van de 19de eeuw (bouwtoelating mei 1829) is er een tweede verdieping bijgekomen en werden de vensteropeningen op de eerste verdieping veranderd en afgerond.

In de zeer mooie en grote tuin met afhankelijkheden, dienstgebouwen en stallingen, staan nog de overblijfselen van de oude herberg "'t Lammeken" (15de-16de eeuw) waarover we het gehad hebben.

Op deze fraaie woning, met een zeer mooi en stijlvol interieur komen we nog terug wanneer we in een latere bijdrage de Hoogstraat in haar geheel bespreken.

Volgens de statistiek van J. Billet, koophandelaar, gemeentelijk en heerlijkheidsmagistraat en politiemeester van Gent, bevonden er zich in 1662 in de Nieuwe Ramen 36 huizen; in de Koningstraat (Brouwersstraat) 7; in de Comijnstraat 18 en in de Luxemburgstraat 19.

In de kleine volksbuurten ontstond er gebrek aan woongelegenheden. Inderdaad, zoals er in "Bouwen voor de Industrie" wordt aan herinnerd, groeide vanaf 1770 in Gent de woningnood tengevolge van de toenemende migratie van verarmde plattelandslieden die hier op zoek waren naar werk. Naar dat tekort wordt o.m. verwezen in een bouwaanvraag voor twee arbeidershuisjes die werd ingediend door een genaamde Servaes, koopman in brandhout in de Ramen, waarin er wordt uitgelegd dat zij "tot groot gerief van de cleen gemeente syn welckers woonsteden seer difficiël beginnen te worden."

Zoals we verder zullen zien, stonden in de Ramen naast kleine, nederige huisjes, ook enkele grotere en fraaie woningen. Daar woonde o.m. ook een genaamde De Waele, Proc., een van de "zestig Borgers en als Provinciaal Representant van het Gentsche Volk by acclamatie ofte toejuychinge gekozen voor het vergaderd volk in de Kerke van de H. Bavo op 28 nov. 1792. Tijdens het Franse Bewind werd de Kerk "tempel van de rede" genoemd.

Op grond van wat aan bouwkundig erfgoed lange tijd nog bewaard bleef, van getuigenissen en beschrijvingen en van wat tot op heden, zij het in mindere mate, behouden is gebleven, kan men stellen dat er in de Ramen een aantal woningen met mooie en typische gevels hebben gestaan waaronder vooral 17de-eeuwse maar niet uitsluitend. De meeste ervan zijn in de loop van de tijd verdwenen; sommige ook in de loop van deze eeuw. Andere hebben verbouwingen ondergaan; enkele hebben het tenslotte overleefd.

Aan de hoek van de Ramen en van de Poel verdween in 1841 de nog resterende toren van de Turrepoort. Andere delen ervan waren reeds eerder gesloopt.

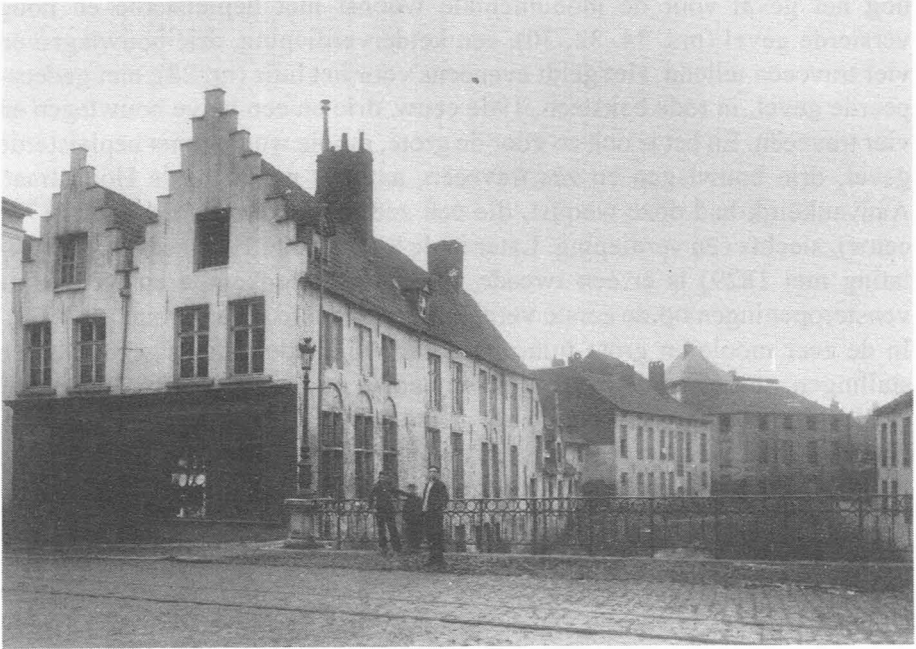

Fig. 5. Hoogstraat, Houtlei (huizen bestaan niet meer).

De TORENBRUG of Torenpoortbrug werd in de loop van de tijd verbouwd; ze werd achtereenvolgens in 1865 verbreed, in 1882 hersteld en werd tenslotte na de demping van de Houtlei afgeschaft en verdween. We zien haar hier nog op een foto (Fig. 5) tijdens de laatste fase van haar bestaan, met links de Hoogstraat en de ingang van de Ramen. U merkt op de afbeelding hoezeer ze verschilt van de oude Torenbrug (Fig. 2).

Aan de Ramen veranderde er natuurlijk heel wat toen de Houtleigracht in 1899 werd gedempt. De aangewonnen grond werd ten dele verkocht en bebouwd. Dat was o.m. het geval voor de bouw van de stadsschool in het Klein Raamhof. In 1904 werd de Poel verbreed en de rooilijn van de huizen aangepast aan die van de Hoogstraat. Ook de Ramen werden toen verbreed en daarbij sneuvelde een aantal oude huizen met mooie en typische gevels. Op bijgaande foto (Fig. 5b) een zicht op de Ramen vóór de verbreding.

Aan de WESTKANT van het deel van de RAMEN, GAANDE VAN DE HOEK VAN DE HOOGSTRAAT TOT AAN DIE MET DE BROUWERSSTRAAT, stonden er in de loop van deze eeuw nog een aantal oude en mooie woningen die in belangrijke mate aldaar het stadsgezicht bepaalden. We geven hierna ter illustratie enkele foto's uit de jaren 1920 en 1930.

Op de hoek Ramen/Hoogstraat stond een pand met een oude, bepleisterde gevel, waarin lange tijd nog een groenten- en fruitwinkel gevestigd is geweest. Het was een oud, sfeervol huis met een klein poortje in de Ramen.

Fig. 5b. Een beeld van de Ramen, vóór de verbreding, 1900. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten.

Fig. 6. Ramen: huizen: deel van nr. 5, nr. 7 volledig en deel van nr. 9. Foto 1930. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, Gent.

Fig. 7. Ramen: huizen nr. 11 en nr. 13. Foto 1923. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, Gent.

Fig. 8. Hoekhuis Ramen/Brouwersstraat. Eertijds. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, Gent.

Tot op het ogenblik dat het, begin van de jaren zeventig verdween, had het vrij goed zijn karakter bewaard. Nu blijft alleen nog de herinnering aan deze eenvoudige maar typische oude woonst.

Iets verder in de Ramen stond eertijds het huis, het nr. 5 dragend, met in de gevel boven de ingangseur de data 1445-1903, duidelijk herinnerend aan de verre oorsprong en de latere verbouwing; men ziet er een smal stukje van op een foto van 1930 (Fig. 6). Op dezelfde foto staat de woonst afgebeeld met het nr. 7. Het gaat om een oud pand met een bepleisterde gevel en dakkapel in trapvorm. Daar bevond zich op dat ogenblik de zaak van R. Tijtgat, kruidenierswaren, fruit, groenten, conserven. Een werkelijk typische oude woonst, wellicht uit de 17de eeuw. Op dezelfde foto ook nog een klein stuk van de gevel van het huis nr. 9.

Een foto uit 1923 (Fig. 7) toont het huis nr. 11, dat blijkbaar reeds een verbouwing heeft ondergaan aan de gevel en er meer vervallen uitziet; bemerk de luiken aan het raam op het gelijkvloers. Op dezelfde foto het oud huis nr. 13 aan de hoek van de Ramen en de Brouwersstraat met een zeer mooie trapgevel; daar bevond zich de zaak van Jozef Inghels. Een andere foto (Fig. 8) toont het zeer oude hoekhuis volledig evenals een paar kleine, oude huisjes in de Brouwersstraat.

Men mag dus zeggen dat er ook nog in deze eeuw in de Ramen vanaf de hoek met de Hoogstraat tot aan die met de Brouwersstraat enkele karakteristieke panden hebben gestaan met typische, oude gevels.

We bekijken thans de overzijde van de straat. De OOSTKANT VAN DE RAMEN gaande van de hoek met de POEL TOT AAN DIE MET HET KLEIN RAAMHOF was, zoals hij er voorkwam vóór de afbraakwerken medio de jaren 1960, van recentere datum. Inderdaad, in het begin van deze eeuw werd op de Poel, aan de Noordkant, een rij mooie woningen met bepleisterde lijstgevel opgetrokken. Dat was eveneens het geval aan de Oostzijde van de grote Ramen waar gelijkaardige woonsten in eenzelfde bouwtrant kwamen. Ze vormden samen een evenwichtig geheel dat zich op die plaats zeer goed profileerde, zoals men kan zien op bijgaande foto (Fig. 9). De hele rij vertoonde een doorlopende witte straatwand.

Op de hoek van de Poel en van de Ramen was een tijdlang de zaak gevestigd van K. Van Malle, drukker-fotografeur, die een bekend prentkaart-uitgever was. Later kwam op diezelfde plaats ook nog een antiekzaak die er bleef tot in 1965 het gehele blok, Poel en Ramen aan de Oostzijde, gesloopt werd om plaats te maken voor een uitgebreid burelencomplex waarin de Diensten der Directe Belastingen ondergebracht zijn. De architectuur van dit groot gebouw is het stadsbeeld aldaar zeker niet ten goede gekomen. Wel integendeel, het deel van de Ramen, gaande van de hoek van de Poel tot ongeveer aan het Klein Raamhof verloor, op één gebouw en een afsluitingsmuur met een mooie ijzeren poort (anno 1900) na, volledig zijn karakter.

Fig. 9. Hoek Ramen/Poel vóór 1965. Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten, Gent.

Maar het was niet alleen de Oostzijde van de Ramen die het hard te verduren kreeg. Begin van de jaren '70 onderging de WESTKANT, gelegen tussen de Hoogstraat en de Brouwersstraat, een gelijkaardig triestig lot, toen de hele rij onder de slopershamer viel voor de bouw van een ander burelencomplex waarin de Diensten van de BTW zijn ondergebracht. Op die wijze ging het karakteristieke stadsbeeld in dat deel van de Ramen volledig teloor. Er verzezen twee mastodonten van gebouwen, één aan elke kant van de Ramen, zoals men kan zien op bijgaande foto (Fig. 10). Het oogt niet fraai en de oude buurt heeft er niets bij gewonnen maar veel bij verloren.

We gaan een stap verder in de Ramen en komen links aan de Brouwersstraat. Eerst iets over de naam van de straat. In 1662 vermeldt J. Billet: "Koningstraat"; in 1796 staat ze op het plan Goethals aangeduid met de naam "Korte Koningstraat". Op het plan Gevaert-Vanimpe van 1878 heet ze: "rue des Brasseurs" (Brouwersstraat). Volgens V. Fris staat ze in het Reglement van 1812 vermeld als "Brauwerstraat".

We willen er terloops op wijzen dat op het voornoemd plan Goethals, het deel van de straat, lopend van de Hoogstraat tot aan het huidig Klein Raamhof, aangeduid staat met de naam "Keysers Dreve"; verder naar de Burgstraat toe is het den "Ram straat".

Kenmerkend voor de Brouwersstraat is wel dat aan haar linkerkant de achterbouw uitkomt van een aantal mooie en grote herenwoningen die gelegen zijn aan de Hoogstraat. Laten we dit even bekijken.

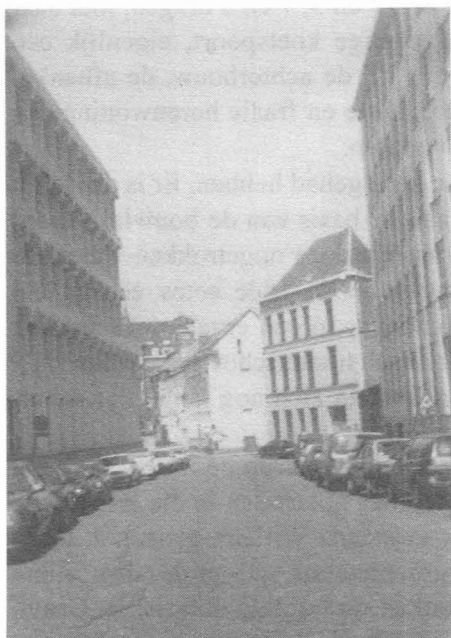

Fig. 10. Ramen: twee mastodonten van gebouwen 1993. Eigen foto.

Fig. 11. Brouwersstraat: kleine oude huisjes en Poort 1993. Eigen foto.

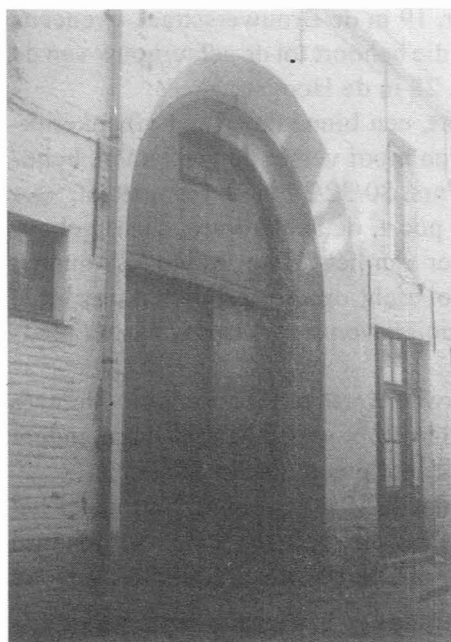

Fig. 12. Brouwersstraat: een mooie oude poort 1993. Eigen foto.

Fig. 13. Hoek Brouwersstraat/Ramen. Heden- daags. Een zielige en troosteloze aanblik. 1993. Eigen foto.

De kleine, typische oude huisjes, die de nrs. 3 en 5, 7 en 9 dragen, met daar tussen in de grote en mooie rondboogvormige koetspoort, eigenlijk een dubbele poort (Fig. 11 en 12), leunen aan bij de achterbouw, de afhankelijkheden en de mooie tuin van de grote, ruime en fraaie herenwoning aan het nr. 20 in de Hoogstraat, waartoe ze behoren.

Deze achterbouw zelf moet een vrij oude kern gehad hebben. Er is duidelijk een oudere gevel geweest en men ziet aan de basis van de bouwlaag (kant van de tuin) stukken van de hardsteen waarin deze opgetrokken werd. De kleine huisjes, hiervoor ter sprake, zouden in de 18de eeuw een geheel gevormd hebben van vier werkmanswoningen. In een ervan ziet men nog zeer duidelijk binnenin het voor die tijd typisch tussenschot in glas (een sas). Aan de zijkant van de mooie koetspoort hebben zich nog lange tijd schutpalen bevonden voor de wielen van de koetsen.

Op de koetspoort een klein koperen plaatje met daarop de naam "William Cruyt"; zo heette de oudste van drie generaties notarissen in die familie, de grootvader die overleden is. Zijn zoon, eveneens William genaamd, thans erenotaris, is een goed kenner van de geschiedenis en van de plaatselijke geschiedenis in het bijzonder. We bedanken de huidige notaris, B. Cruyt, voor de vriendelijke bereidwilligheid waarmee hij ons een aantal zeer interessante historische gegevens in verband met het gebouw aan de Hoogstraat verstrekte.

We zetten onze tocht verder. Aan het nr. 19 in de Brouwersstraat, eveneens aan de Zuidkant, bevindt zich een poort die behoort tot de achterbouw van de mooie herenwoning gelegen aan het nr. 28 in de Hoogstraat.

Aan het nr. 21 eveneens een grote poort, een binnenkoer met afhankelijkheden; de fraaie achtergevel met grote en mooi versierde glasramen, behorend tot de statige herenwoning aan de nrs. 30/32/34 in de Hoogstraat.

En tenslotte het nr. 23, een grote witte poort, de achterbouw, dienstgebouwen, afhankelijkheden en de binnenkoer van het "Hotel Reylof". Wanneer de poort openstaat, krijgt men een mooi zicht op de sierlijke en prachtige achtergevel van deze 18de-eeuwse patriciërswohnung waarover we het reeds gehad hebben.

Er staan aan de Zuidkant van de Brouwersstraat ook nog enkele kleinere huizen waarvan enkele ook nog een oudere kern gehad hebben naast andere van recentere datum en zonder eigenlijke architectonische betekenis.

In de marge kunnen we nog vermelden dat de "Bibliographie Nationale" het huis, dat door de schilder Gaspard De Craeyer rond 1665 in Gent gehuurd werd, verkeerdelijk in de Brouwersstraat situeerde. In werkelijkheid bevond het zich in de Kammerstraat.

Aan het einde gekomen van de Brouwersstraat, maken we rechtsomkeer en ongeveer halverwege van de straat maar dan aan de NOORDZIJDE, staan we voor overblijfselen van de oude gebouwen van de vroegere alcohol-

stokerij Claey-Fiévé, een stuk industriële archeologie. Rond en in de omgeving van de alcoholstokerij had de heer Claey destijds verschillende kleine woningen laten bouwen.

Vooraleer de hoek met de Ramen te bereiken zien we links in de Brouwersstraat wat nog rest van een oud industrieel pand dat thans ten dele gebruikt wordt door een carrosserie die om de hoek gelegen is.

Op de hoek zelf van de Brouwersstraat en van de Ramen staat de ruïne van een volledig vervallen en zelfs deels afgebroken huis met daarnaast een stuk braakliggende grond. Reeds jaren bevindt het zich in die bouwvallige toestand; rondom een muurtje in zendersteen en op de uitkant van het voetpad een paaltje met een plaatje "Brouwersstraat". Het geheel biedt een zielige en troosteloze aanblik zoals men kan zien op bijgaande foto (Fig. 13).

G. BROGET
Mei 1993
(t vervolgt)

INVENTAIRE ACHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 211

Op 18 maart 1901 stelde Louis Cloquet in de rubriek "Godsdienstige Gebouwen - Lange Steenstraat nr. 14 - XIIIe eeuw" in het Frans een fiche op over

De gewezen kerk van de Geschoeide Carmelieten. *Buitenkant.*

De broeders van Onze-Lieve-Vrouw van Carmel die gevestigd waren in de refuge van de Abdij van Cambron, gelegen in de Steenstraat, bouwden een klooster waarvan de eerste steen gelegd werd in 1237.

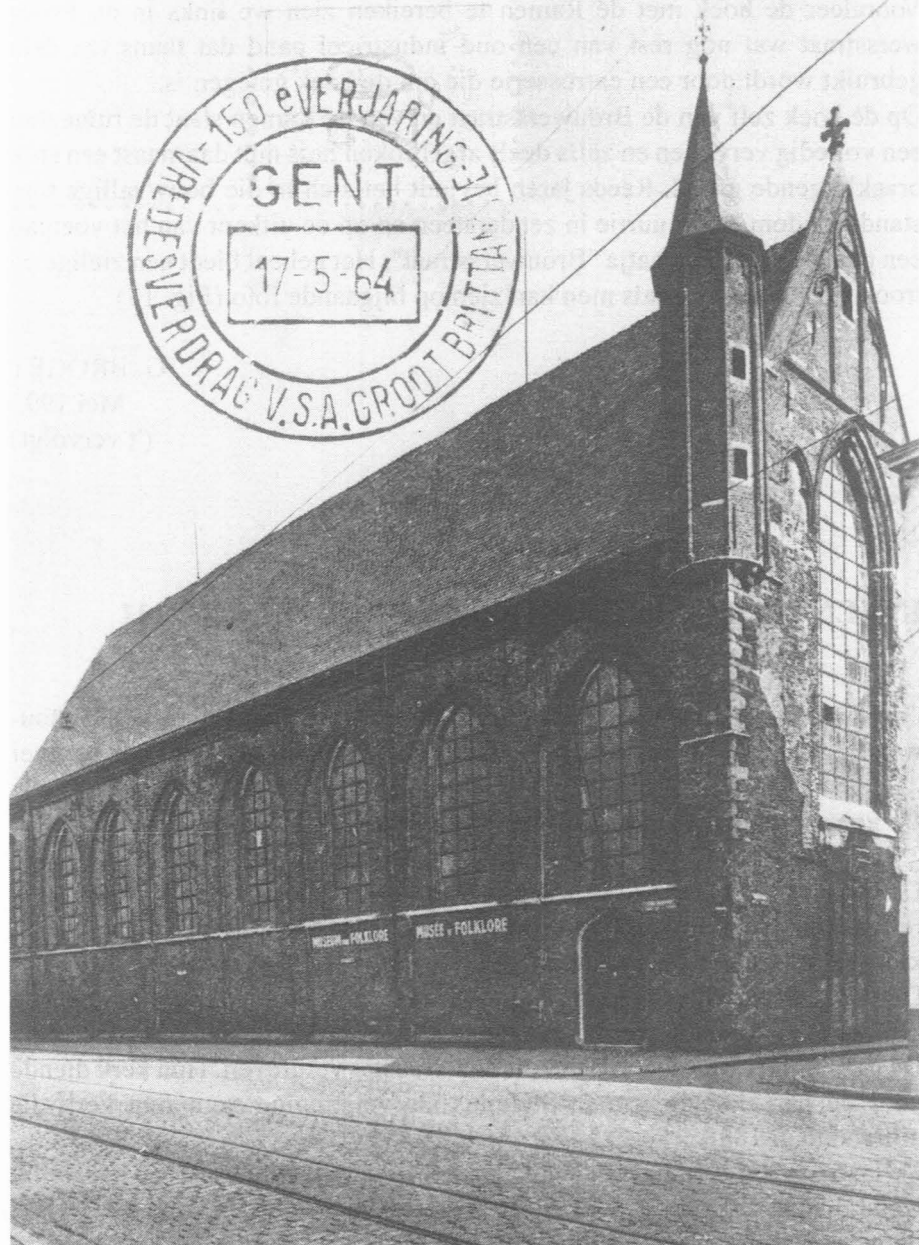
De kerk bestaat uit een enkel schip aan hetwelk in de XVe eeuw een tweede schip met zijkapellen werd toegevoegd.

De geestelijken werden in 1797 uit hun klooster verdreven. Hun kerk diende voor de parochianen van St-Stefanus als vervanging voor hun kerk die afbrandde in 1838.

De laatste overlevende vermaakte de kerk aan de Kerkfabriek van het Heilig Kerst die ze verkocht. Nadat zij gediend had als magazijn werd ze in 1881 omgezet in een gemeentelijk museum (1).

Uitwendig heeft deze constructie een streng karakter en vertoont zij zeer bijzondere trekken. Ze is bijna uitsluitend uitgevoerd in baksteen, de vensteropeningen inbegrepen, met uitzondering van een lijst tegen de muur

75. **Gent** Museum van Folklore
Gand Musée du Folklore

De gewezen kerk van de Geschoeide Carmelieten toen ze nog fungeerde als Museum van Folklore (van 1927 tot 1962. De poststempel werd dus geplaatst op een oudere foto.

en een deel van de onderbouw.

De noordgevel langs de kant van de straat is doorbroken door hoge vensters versierd met spijlen; ze worden omkaderd door spitsbogen. Een moderne poort werd doorgestoken onder het venster van de eerste travee. In de verlenging van deze gevel is er een polygonale koorafsluiting met vijf vensters, gelijk aan deze van het schip, onder een grote dakstoel met twee hellingen.

De westgevel is merkwaardig door zijn originele indeling. Op de grote, slanke puntgevel ziet men, boven een eenvoudige deur met een scherpe boog, een mooi venster dat vroeger in vier gedeeld werd door spijlen die, spijtig genoeg, vernietigd werden. Het vensterwerk was van een zuiver, stralend tracé, gelijk de mooie vensters van de oude kapel van de Dominicanen, de puntgevel van de Bijloke en de zijkanten van het koor van St-Baafs.

Deze glazen vensteropening waarvan de dorpel lager ligt dan de middenste vensteropening leunt aan tegen twee blinde, drielobbige spitsbogen. De opgaande delen van de puntgevel worden gevormd door gemoulureerde bakstenen en een waterlijst in blauwe steen. Zijn tympaan is versierd met een driedubbele, blinde arcade. Aan de linkerkant van de puntgevel staat een hoog achthoekig torentje met twee verdiepingen en kleine vierkante venstertjes.

Naast deze puntgevel is er een andere die kleiner is en minder belang heeft.

Cf. J. Bethune de Villers in *Le Messager des sciences historiques*, jaar 1884, pp. 1-34. - Dezelfde, *Bulletin de la Gilde de Saint Thomas et Saint Luc*, uitstap van 1875. - Nota's van de Album Goetghebuer, in de bibliotheek van de Stad en van de Universiteit van Gent.

(1) Een Koninklijk Besluit van 7 december 1881 keurt de beraadslaging van de Gentse gemeenteraad goed die er toe strekt de gewezen Carmelietenkerk te verwerven voor de som van 60.000 fr. en er het Oudheidkundig Museum in onder te brengen.

Naschrift

De eerste steen werd niet gelegd in 1237 maar in 1287. Ofwel had Cloquet het verkeerd voor, ofwel - wat waarschijnlijker is - betreft het een drukfout op de fiche.

HERINNERINGEN AAN HET 1e ARTILLERIE REGIMENT IN 1937-1938 (Vervolg)

Theoretische cursussen

Het in praktijk brengen van de theoretische lessen zoals de oriëntatie had voor mij (een van de kleinsten van de batterij) zeer vermoeiende gevolgen. Wij moesten, geladen met het materiaal: planchette, driepikkel, optische instrumenten, in rangen van 4 naar Eenbeek Einde gaan in Destelbergen, een tippel van 3 km. De groten marcheerden vooraan en de kleinen sloten de colonne. Geladen met een planchette stapte ik in de voorlaatste rij. Om, onder de leiding van een wachtmeester en de luitenant-instructeur, naar het oefenterrein te gaan, marcheerden de makkers op de eerste rij op het gemak om de aankomst op het terrein zo veel mogelijk te vertragen. Dat was helemaal anders bij de terugtocht. De luitenant-instructeur keek niet naar het uur en met het uur van het middagmaal in het verschiet en een terugtocht van 3 km. werden wij ongeduldig. Wanneer wij dan eindelijk vertrokken namen de groten op de eerste rij grote stappen en de arme kleintjes achteraan mochten hun zevenmijlslaarzen aantrekken om hen te kunnen bijhouden. Wij kwamen dikwijls aan als heel het regiment al aan tafel zat. Dan was het een stormloop om het materiaal in te leveren en van kleren te wisselen. Ik was telkens doodmoe. De ramp was compleet wanneer er 's namiddags dan 2 uren voltige in galop volgde. Maar ik ben er niet dood van gegaan.

Paardrijden

"Ruiters zonder beentjes". Hoe dikwijls hebben wij dit verwijt niet gehoord, in de manege uitgeschreeuwd door onze monitoren, luitenant of adjudant? Maar vooraleer naar de manege te gaan moesten wij ons vertrouwd maken met de paarden, "de edelste verovering van de mens". Net zoals de meesten van mijn kameraden gebeurde deze eerste kennismaking niet zonder vrees. Op een namiddag werden wij gedurende de verzorging van de paarden in de batterijen, daarheen geleid, op klompen en met de nodige instrumenten: harde borstel en roskam.

Elkeen moest 4 paarden verzorgen die vastgemaakt waren aan een ring in de stalmuur. Wij banen ons met mankracht en lieve woordjes een weg tussen de paarden. Ik slaag er in zonder veel moeite en begin mijn werk. Eerst heel het lichaam van het dier roskammen, deeltje bij deeltje, dan een stevige borsteling. Tot mijn groot genoegen gaat alles goed, ik begin er aan te gewinnen. Juist enkele "tics" van kittelachtige paarden die slecht verdragen dat men hen op de buik borstelt en vooral op de top van hun kruis. Het dier rolt met de ogen waarvan men het wit ziet verschijnen en het legt de oren plat. De bovenlip rolt op en er verschijnen grote, dreigende tanden en bof... het is

zover, een licht slaan met de achterpoten verwittigt mij dat de top van het kruis een gevoelige plaats is.

De grote vrees is weg. Een voor een de 4 poten van het paard opheffen om de zool na te zien, ze te reinigen en nagaan of er geen nagels ontbreken aan het hoefijzer, is lastiger. Het is maar dat dat weegt en dat dat beweegt.

Men doet ons dit een 4-tal dagen doen. Men toont ons eveneens hoe wij een paard moeten zadelen, na de onderdelen opgesomd te hebben van het zadel en van het tuig: het bit, de teugels, enz. en al de riemen om het zadel te bevestigen. Dat gebeurt op een warme namiddag. Een paard staat in het midden van de grote koer, het wordt door een brigadier vastgehouden bij middel van een simpele stalhalster.

Daarnaast, op de grond, al het tuig waarmee het paard moet "aangekleed" worden... en de adjudant die ons uitlegt hoe men volgens het reglement moet te werk gaan. Een andere beroepsbrigadier doet dan al de bewegingen voor die nodig zijn om het paard te zadelen.

De grote hitte drukt ons neer en wij hebben meer neiging om te slapen dan om naar de adjudant te luisteren. Zelfs de edelste verovering van de mens valt in slaap. Wij zien hoe het paard de nek nederbuigt en hoe zijn grote kop de grond nadert. Het is maar wanneer men de deken op de schouders legt dat ons model wakker wordt, maar de "bleus" blijven in hun toestand van halfslaap. De operatie wordt 3 à 4 maal herhaald. Wij hebben begrepen.

De volgende morgen is het ernstiger. Iedereen krijgt in verschillende stallen van het regiment een paard toegewezen. Het mijne is een mooie, kleine, zwarte merrie die antwoordt op de liefelijke naam MARIETTE. Zij maakt deel uit van de rijpaarden van de 1e Batterij in de "Kleine Kazerne". Mijn zadel en tuig hangen aan de gietijzeren kolom die de box van MARIETTE scheidt van deze van haar geboorteland. MARIETTE ziet er mij een zachte en gehoorzame oude dochter uit. Het moeilijke moment is het correct plaatsen van het bit tussen de tanden van het dier en het tillen van het tuig boven zijn oren. Het plaatsen van het zadel is gemakkelijk.

Ik leid MARIETTE bij de teugel langs de Schelde tot op de grote koer waar ik mij in het gelid stel met de makkers van mijn groep. Er volgt dan een uiterst zorgvuldige inspectie door de luitenant-onderdokter en door de adjudant. Enkele aanpassingen zijn nodig, vooral het aanspannen van de buikriem die het zadel op zijn plaats moet houden. Wij leiden onze paarden achter elkaar buiten de kazerne om naar de manege te gaan die gelegen is op de hoek van de Lange Violettenstraat. Bij het passeren van trams en auto's doen enkele paarden, uit schrik, een uitwijkende beweging. MARIETTE verroert niet, ze beperkt er zich toe haar oren te klapperen op het ritme van haar stap.

In de manege, waar een dikke laag zand ligt, stellen wij ons op een rij in het midden van de grote piste. Een brigadier toont ons hoe wij het paard

Wat eens de manege was. Foto genomen in 1986.

moeten bestijgen en hoe wij de teugels moeten vasthouden. Wanneer wij allemaal geïnstalleerd zijn komen de luitenant en de adjudant de hoogte van de stijgbeugels controleren en ze aanpassen aan de lengte van de benen van de ruiter.

Eerste impressie: een zekere fierheid de wereld te kunnen bekijken gezeten op de rug van een paard. Wat uitleg om twee colonnes te vormen die rijden achter twee beroepsbrigadiers en... enkele toeren van de manege, op stap. Een eigenaardige, aangename sensatie de kop van zijn paard te zien op- en neergaan op het ritme van de stap.

Enkele opmerkingen betreffende onze houding: "Houd u recht!", betreffende het vasthouden van de teugels, de houding van onze voeten om het paard niet te raken met het wieltje op het uiteinde der sporen.

Ik bemerk met een beetje teleurstelling dat mijn MARIETTE, in tegenstelling met de andere paarden die hun oren schoon rechthouden, haar oren laat balanceren op het ritme van de stap, en soms één oor laat neerhangen naar voren of opzij. Maat het is aangenaam rijden op een paard dat op stap gaat. Zich in evenwicht houden is kinderspel.

Maar enkele dagen later is de lol voorbij. Wij mogen de stijgbeugels niet meer gebruiken, zelfs niet om op te stijgen. Er bestaat een andere methode, minder eenvoudig, maar die ons... soepelheid zal geven. Men moet springen, de twee handen steunend op de hals van het paard, zich heffen, het rechterbeen over het zadel lichten en zich op zijn plaats laten glijden. Het is ge-

makkelijk... als men goed ontwikkelde biceps heeft. Maar ik behoor bij de velen die niet beschikken over de nodige spieren. Na iedere mislukte poging moet men herbeginnen. Tien, vijftien maal achtereen. Ik voel mijn armen niet meer. Bij de zoveelste poging slaag ik er tenslotte toch in mij in een gestrekte houding te heffen. De adjudant moedigt mij aan: "Goed, Jurdan, nu de arm uitsteken." Ik verzamel mijn laatste krachten en... mijn evenwicht verliezend kom ik na een mooie buiteling met mijn hoofd terecht in het zand langs de andere kant van mijn paard. Ik ben vanzelfsprekend niet de enige die belandt in deze lamentabele situatie. Het doet geen pijn, maar het is wel vernederend en mijn mond zit vol zand: Bah!

Ik kan niet meer, de adjudant dringt niet meer aan. Morgen zal ik herbeginnen.

Na enkele dagen gaat het veel beter en wij herbeginnen de klassieke maneuvers van de rijkunst: volten, halve volten, heel de gamma.

Iets is pijnlijk: als wij van ons paard vallen moeten wij het terug bestijgen terwijl het zijn gewone gang gaat en zonder de stijgbeugels te gebruiken. Het wordt een mooie reeks tuimelingen.

Onze maneuvers gebeuren nu op de drie allures van het paard: op stap, in draf en in galop. Op draf zonder stijgbeugels is het gruwelijk! Ik voel mij als een zak patatten die dooreengeschud wordt door Mariette. Om het evenwicht te bewaren moet men de knieën zo hard mogelijk drukken. Het gevaarlijkste is in de bochten waar de middelpuntvliedende kracht optreedt. De valpartijen zijn talrijk. Het regent ironische uitroepen van de luitenant en van de adjudant "Ruiters zonder beentjes".

In de loop der dagen en der weken krijgen wij soepelheid en ik voel mij weldra een aanvaardbare ruiter worden.

Enkele weken later mogen wij opnieuw de stijgbeugels gebruiken. Wij gaan over hindernissen leren springen. De eerste hindernis is een eenvoudige barre op ongeveer 30 cm. van de grond geplaatst. Wij moeten de reglementaire methode volgen. Het paard staat stil op ongeveer 30 m. van de hindernis; wij vertrekken op stap, gaan over in draf, in galop, springen en doen het opnieuw in de andere richting.

De luie Mariette stemt er in toe over te gaan in galop, maar in plaats van te springen staat ze plotseling stil en doet mij bijna alleen over de barre gaan. Verschillende pogingen eindigen op dezelfde manier. De "zondagsruiters" regenen op mij neer. De luitenant wordt ongeduldig: "Adjudant, neem dit paard en toon aan Jurdan hoe hij het moet doen springen." De adjudant voert het order uit, maar het is duidelijk dat Mariette niet het minste respect heeft voor de zilveren ster van onze adjudant en zij blijft pal vóór de hindernis staan. De grote middelen nu. Langs weerszijde van de hindernis vat een brigadier post, gewapend met een zweep en op het moment dat er moet gesprongen worden dalen twee zweepslagen neer op het achterwerk van

Mariette. Maar Mariette is niet van gisteren, ze heeft het gevaar zien aankomen en in plaats van te springen, wijkt ze af naar rechts, loopt de brigadier omver en licht de adjudant uit het zadel. Niemand durft lachen, maar het is niet de goesting die ons ontbreekt.

De luitenant: "Jurdan, morgen krijgt gij een ander paard." Adieu dus, zachte en luie Mariette. De volgende dag moet ik "Médard" opzadelen, een rosbruine van de 4e Batterij. Aan de schoft is hij 10 cm. groter dan Mariette: hij heeft een levendige blik en zijn oren staan recht en nerveus zoals van een echt paard. In de manege is hij een revelatie. Médard is een halbloed die zijn naam waardig is en ik voel mij verlost van de indruk dat ik een Don Quichot ben die zijn Rossinante berijdt. Het is aangenaam een levendig paard tussen de benen te hebben. De sprongen die steeds moeilijker worden verlopen zonder problemen. Dank zij Médard ben ik nooit van mijn paard gevallen bij het springen.

Bij de grootste hindernis (een barre op 30 cm., de volgende een beetje verder op 60 cm. en dan nog ene op een hoogte van 1 m.) gaat alles zonder moeilijkheden. Op Médard gezeten ervaar ik de aangename sensatie over de hindernis te vliegen.

Wij moeten te paard evenwichts- en lenigheidsoefeningen doen. Terwijl men de teugels en de stijgbeugels loslaat, moeten wij de romp in alle richtingen plooiën en bij alle snelheden. De sarcasmen van de luitenant worden zeldzamer. Slechts enkele kameraden blijven nog allergisch aan de rijkunst en ze worden de uitverkoren slachtoffers van de luitenant-instructeur.

Van zodra onze instructeur een verslapping van de aandacht bemerkt bij de "zondagsruiters", klinkt het noodlot voorspellend bevel: "Stijgbeugels loslaten", onmiddellijk gevolgd door "In gestrekte draf: Mars."

De twee brigadiers die onze 2 groepen leiden gaan over in een versnelde draf. Zij mogen hun stijgbeugels blijven gebruiken, maar voor ons is het verschrikkelijk.

Zoals reeds eerder gezegd worden wij op ons paard dooreengeschied als een zak patatten, wij hebben geen houvast meer en worden uit ons evenwicht gebracht. De valpartijen zijn talrijk, vooral in de bochten waar de middel-puntvliedende kracht meewerkt.

En eens van zijn paard gevallen moet men er in draf terug opspringen op de reeds beschreven acrobatische manier.

De zaterdagsmorgen is het nog gevaarlijker. Dezen die geslaagd zijn in de theoretische ondervraging mogen de kazerne verlaten met een nachtpermissie tot zondagavond. De luitenant vindt de zaterdagsmorgen in de manege een raffinement uit. Al degenen die bij een gestrekte draf zonder stijgbeugels van hun paard vallen, moeten zich aanbieden bij de adjudant die een stuk papier plaatst tussen hun knie en het zadel. Als het papier valt, valt meteen de nachtpermissie. Ik heb verschillende malen een dergelijk "vrijkaartje" ge-

Eenbeek Einde 1937. De auteur gezeten op "de mooiste verovering van de mens".

kregen, maar ik heb het nooit laten vallen. Ik zou nog eerder Médard doen stikken hebben door hem met de benen te knijpen.

Op een mooie septemberdag mogen wij de kazerne te paard verlaten om ons, in colonnes van twee, naar Eenbeek Einde te begeven.

Te paard, welk genot en... ook welke fierheid en welke vreugde de burgers die ons zien voorbijrijden vanuit de hoogte te bekijken.

Mijn Médard is mijn vriend geworden. Wanneer hij tussen de andere paarden van de batterij staat en ik zijn naam roep, zet hij zijn oren recht en draait hij zijn kop in mijn richting. Wanneer ik hem streel legt hij zijn grote kop op mijn schouder en bekijkt hij mij aandachtig met zijn zachte ogen. Nauwelijks twee maanden geleden zou ik dat voor onmogelijk gehouden hebben.

Later nog gaan wij, al de kandidaten reserve-onderluitenant en reserve-onderofficier, in colonnes per twee, naar het oefenplein in Gentbrugge waar wij gezamenlijke bewegingen moeten uitvoeren. Zoals bvb. al de paarden op een front. Het is indrukwekkend, zo'n 60-tal paarden naast elkaar op één rij. Wij moeten dan achter de luitenant, de adjudant en de onderofficier-instructeur, in verschillende snelheden rijden zonder de frontlijn te verbreken. Het is moeilijk, men moet zijn paard tegenhouden, want de paarden hitsen elkaar op. Zij houden ervan, men voelt hun nervositeit, men heeft moeite om hen in de bevolen gang te houden en iedere maal is er wel een "zondagruiter" die, als het front nog op stap gaat, in volle galop voorbij de instructeurs rijdt.

Veel spectaculairder en zeer complex wordt het wanneer heel het front, in gelid blijvend, moet draaien rond een centraal punt dat gevormd wordt door het paard uiterst links of uiterst rechts. Op stap gaat dat nog min of meer, maar in draf en in galop is het zeer ingewikkeld en ik herinner mij niet dat ik die beweging ooit heb zien uitvoeren zonder dat er een onbevallige golvende lijn ontstond, tot groot ongenoegen van de luitenant en de adjudant die ons gadesloegen.

Er was dan ook het hindernissenparcours aan een van de zijden van het groot oefenplein. Ik heb er een enorm plezier aan beleefd met mijn uitstekende Médard letterlijk over de grachten en andere hoge hindernissen te kunnen vliegen; er was een kleine gemetselde muur bij van ongeveer 80 cm. hoog. Gedurende deze exalterende momenten heb ik vaak gedacht aan het geluk dat mij te beurt gevallen was dat ik niet terechtgekomen was in een infanterieregiment, zoals ik gevraagd had uit schrik voor paarden.

Tenslotte leerde men ons twee paarden leiden, t.t.z. met de rechterhand een tweede paard leiden naast het onze. Daar was niets moeilijks aan. Daarna gingen wij over naar het span dat de kanonnen en de caissons voorttrok.

Een batterij werd gevormd door stukken van 75 mm. en ieder van ons moest een span leiden. De grootte van de paarden was aangepast aan de grootte van de ruiter. De grootsten onder ons moesten het span trekpaarden leiden dat

Probeer maar eens die poort binnen te rijden met 6 paarden, een caisson en een kanon achter u.

rechtstreeks verbonden was aan de disselboom van de caisson waar het kanon aan gekoppeld was. De trekriemen van de twee andere spannen waren gewoon verbonden aan de trekriem van het achterste span.

Aangezien ik tot de "kleinen" behoorde moest ik het voorste span leiden. Dat vergde een grotere verantwoordelijkheid, want een kanon getrokken door 6 paarden had toch een lengte van een 15-tal meter. De draaimaneuvers moesten dus nauwkeurig uitgevoerd worden, o.m. om de kazerne terug binnen te rijden, want de inrijpoort was juist breed genoeg om de stukken te laten passeren. De beroepswachtmeester-stukoverste leidde mij daarbij en ik mag met een zekere fierheid zeggen dat ik nooit tegen de muur gereden ben of dat ik een man van wacht omver gereden heb.

Er waren dan de manoeuvres met de batterijen op het oefenplein. De stukken in colonne, maar ook defileren in front op de drie gangen: op stap, in draf en in galop. Een batterij in galop in front zien defileren is een uitzonderlijk schouwspel, vooral in de bochten waar de stukken en de caissons opzij geslingerd werden door de middelpuntvliedende kracht.

Om onze instructie te beëindigen leerde men ons de kanonnen in een minimum van tijd in schietpositie brengen en dat werd gechronometreerd door de luitenant.

Dit was de meest volledige oefening want de stukoverste moest terzelfdertijd een referentiepunt nemen om zijn stuk te richten op het door de luitenant aangeduide doel en klaar zitten om iedere correctie in richting en in dracht uit te voeren.

Het was een oefening die wij elk op beurt moesten doen voor het eindexamen van KRO of KROO.

Jaime JURDAN
(t vervolgt)

JAN-BAPTIST PISSON'S "UYTTERSTE WILLE"

Van Broeder Fernand Schepkens (Leopoldsburg) ontvingen wij de volgende interessante aanvulling op het artikel dat verscheen in "Ghendtsche Tydinghen" - 1993 - Nr. 6 - pp. 309-316.

In de avond van negen december 1818 overleed te Gent in de "rue aux Draps" huisnummer vijftien (de huidige Drabstraat nr. 32) de 55-jarige Jan-Baptist Pisson, zoon van wijlen Jean en Jeanne Vereecken, weduwnaar van Jeanne, Françoise Van Melle.

Jean-Henri Van Loo en de dienstmeiden Marie-Catherine Buys en Trees Verstraete betrokken in dit herenhuis enkele kamers, zodat we mogen aannemen dat Jan-Baptist met toegewijde zielen omringd was op het moment dat hij definitief zijn kaars uitblies.

Jean-Henri Van Loo beredderde de zaken van zijn baas. Na de begrafenis trok hij als goede herder naar notaris Charles Lebegue om hem te verzoeken dringend een inventaris te komen maken van al wat er in huize Pisson te vinden was van de zolder tot in de wijnkelder.

Op vier januari 1819 begon de man eraan en kon in de avond van 19 januari 116 volgeschreven bladen met de prijs van ieder voorwerp erbij, neerleggen en de zegels leggen.

Notaris De Vinck die als testamentuitvoerder de uiterste wil van Jan-Baptist reeds vóór zijn afsterven ontvangen had, samen met de duizend florijnen om alles stiptelijk uit te voeren zoals het volgens het evangelie van Jan-Baptist op papier was gezet, liet iedereen die in het testament voorkwam optrommelen om in zijn studie te komen luisteren hoe de zaken in elkaar staken.

"Tupe te goare" zaten de erfgerechtigden met uitgestreken gezichten te wachten tot iedereen present was om uit de mond van de notaris te horen hoe de gefortuneerde Baptist, zijn zaken had verdeeld.

Mevrouw Karel De Caluwé, of Marie-Rose Dunepveu met hare meisjesnaam zat er ook en niet om de plooiën van hare nieuwe jurk te laten bewonderen. Wanneer het testament voorgelezen werd, was het vrij vlug duidelijk dat Marie-Rose "numéro un" was op de hitparade van Jan-Baptist Pisson. De vriendelijke bejegening die ze met meneer Jan-Baptist gedurende jaren had volgehouden wierp haar vruchten af. Met 36.000 florijnen en een ingerichte kamer van het sterfhuis dat ze mocht leeghalen, de juwelen, de diamanten en de paarden, alsmede de gouden uurwerken van de overledene in haar sjakos, mocht ze tevreden naar de Ieperstraat tippelen. Of dit nog niet genoeg was, kreeg ze het zilverwerk ook nog cadeau. Dit bestond uit een karafje, vier kandelaars, zoutvaatjes, sauskommetjes, lepeltjes en vorkjes, een melkpotje, een koffiekkan, alles samen acht kilo dat de schatter, Jean-François Van der

Eecken, berekende aan zeven frank de dertig gram zilver.

Catherine Pisson, de zuster van Jean-Baptist, kreeg voor haar dutsen veertigduizend gulden. De zusters van Jeanne Françoise Van Melle waren: Anne Marie, Coletje, Petronille, en Maria die met Jean Van Loo gehuwd was. Ze waren goed voor 91.000 gulden.

Jean-Henri Van Loo kreeg de bibliotheek toegewezen waar zo'n driehonderdvijftig franse boeken in allerlei formaten in staken, slechts enkele nederlandstalige titels waaronder "Het Weirelds tonneel door Hubert Cornelis Zoon" en de werken van "Pieter Coene uit Aalst op de bouwkunde" stonden voor dertien frank samen geprijsd. Zodat we ons afvragen welke taal Jan-Baptist wel gesproken moet hebben.

Jan-Henri Van Loo ontving nu integraal zijn achterstallig werkloon van 10.500 frank uitbetaald. De schilderijen en gravuren, de rekenkundige instrumenten en de kleren van Jan-Baptist kreeg de man er ook bij.

De twee huishoudsters ontvingen elk driehonderd gulden. De societeit van Schone Kunsten ontving van Jan-Baptist de werken van Piranesi, zo'n elf volumen vol met gravuren ter waarde van zevenhonderd frank. Een plaasteren borstbeeld van Jan-Baptist door Gode Charles gemaakt werd eveneens aan deze kunstkring overgemaakt. Misschien staat het er nu nog? Wie gaat het opzoeken?

In Mariakerke moest er een praalgraf komen ter waarde van tienduizend gulden. De begrafenis, de requiemmis in de Sint-Michielskerk te Gent, en de jaargetijden die in Mariakerke zouden gedaan worden zo'n honderd jaar lang, kostte drieduizend gulden. Voor het zieleheil van Jan-Baptist en Jeanne Van Melle, moest elke erfgerechtigde in die voormelde kerken aanwezig zijn.

In de Annonciadenstraat, de Twaalf Kameronstraat, de Drabstraat, en in de Tinnepotstraat stonden de "baeten". In Zuiddorpe op de "Cannisvliet" lag 18 ha landbouwgrond verdeeld in zeven percelen. In Wingene had hij drie boerderijen met bossen en weiden eromheen. In Orroir lag 64 aren weiland en in Meetkerke lag er een stuk van 46 hectaren. In Boskapelle op de Stoppeldijk had Jan-Baptist negen hectaren, het was slechts een greep in de patrimoniale goederen die hem jaarlijks vierduizend gulden pachtgeld opbracht.

De "commeren" waren navenant. De successierechten voor de overleden echtgenote bedroegen 7000 frank. Ook op het kapitaal van de gehypothekeerde renten moest er veel afgedragen worden. Mr. Van Sprang uit Dordrecht had voor 18.722 frank materialen geleverd. M. Vet van Papendrecht had riet geleverd. Weduwe Bemolt uit Dordrecht had koorden verzonden. M. Voituron had marmer laten afzetten. M. Puls had aan het ijzerwerk zitten prutsen, M. Block had nieuwe ruiten gezet. M. De Schepper herstelde rot houtwerk, M. Terneus was de metser, M. Dujardin verkocht boeken, M.

Blancquaert was de koetsier, M. De Smet was de hoedeverkoper, M. D'Huddegem de pruikmaker. Dokter Wauters was de lijfarts, M. De Naeyer de loodgieter, M. Block de kolenverkoper, M. De Volder de organist, M. Burggraave de kleermaker, de heren Van Rooten en De Buck leverden wijn en bier, M. Van Damme bloemen, M. Van Huffel was de huisschilder, allen hadden ze iets gepresteerd, maar de portemonne van Jan-Baptist zou hun nu uiteindelijk vergoeden.

Broeder FERNAND

DE GENTSE BURGERLIJKE WACHTEN. 1814-1914. **(Vervolg)**

DE BURGERWACHT TE PEËRD. 1830-1833.

De geschiedenis van de eenheid waar we het nu zullen over hebben is enerzijds verward en anderzijds vertolkt ze op klare wijze de gemoedstoestand van het Gent van eind 1830. Nijverheidstad bij uitstek telde Gent een groot aantal fabrieksarbeiders die, door de revolutie, hun positie hoopten te verbeteren en dus de patriotten welgezind waren. De nijveraars en handelaars waren, samen met de meeste leden van het schepencollege, Oranjegezind. Doordat de stedelijke industrie door Willem I was bevoordeligd en omdat de onlusten het handelsleven lamlegden, stond de burgerij eerder vijandig tegenover de revolutie.

De rijke industrieel J.B. De Graet, uit de Lange Munt, vertelt ons in een boekje uitgegeven in 1856, hoe de vork in de steel zat. (1) We moeten zijn beweringen wel met een korrel zout nemen, aangezien hijzelf een fervent orangist was en een grondige hekel had aan de leiders van de Gentse patriotten en aan baron Charles Coppens, kommandant van de burgerlijke wacht te voet, in het bijzonder.

Op het ogenblik dat het stadsbestuur de temporaire wacht te voet oprichtte (27 augustus) besloten enkele welstellende burgers zich te verenigen in een compagnie bereden burgerwacht. Als doel stelden ze zich, de eigendommen van hun gelijkgezinden te beschermen en te helpen de rust in de stad te handhaven.

Jonker Papeians de Morchoven (2) die het bevel over de vrijwillige ruiters op zich had genomen berichtte het stadsbestuur op 28 augustus: "*Op de vergadering van aanzienlijke inwoners (des habitants notables) die vandaag*

had, hebben we de volgende officieren voor de burgerwacht te paard, onder mijn bevel, benoemd: Ch. Fervaecke, François Van Aken, Eugène Papeleu, Louis Van der Straeten-De Smet, Napoleon De Vos en J. De Graet. Als adjudant heb ik verkozen De Bast-De Hert. Ik hoop dat deze orde uw goedkeuring zal wegdragen." (SAG-M25)

Samen met het 8e Huzaren uit het Verenigde Nederlandse leger, dat garnizoen hield in Gent, patrouilleerde de wacht te paard door de stad. De paarden en vuurwapens, meestal zadelpistolen, waren eigendom van de ruiters die geen vergoeding verlangden voor hun diensten.

Op aanvraag van het schepencollege overhandigde de bewapeningsofficier van de Huzaren op 29 augustus dertig sabels met gordel aan de wacht. De 1ste september veranderden nogmaals 20 steekwapens van eigenaar, waardoor we kunnen stellen dat de getalsterkte van onze garde op dit ogenblik rond de 50 man lag.

De omstandigheden in acht genomen verliep het leven in de stad betrekkelijk rustig tot er op 28 en 29 september hevige rellen uitbarstten. *"De burgerlyke ruytery dwingt de menigte volks den kauter te ruymen en verspreyde voorders in alle de aenpaelende straeten de zamengerotte menigte, waerdoor om negen uren des avonds alles tot de volmaeckste order was wedergekeerd"*. (GvG-30 sep) Spijts een verordening in de stad geafficheerd, die alle samenkomsten van meer dan 5 personen verbood, bleef de onrust aanhouden.

Toen op 2 oktober baron Charles Coppens door de burgemeester als bevelhebber over alle wachten te voet was aangesteld, begonnen de moeilijkheden. De baron vond het de normaalste zaak van de wereld dat ook de wacht te paard onder zijn bevel kwam te staan. Wat Coppens normaal vond werd door de ruiters niet aanvaard. Ze uitten de wens zelfstandig te blijven en alleen op te treden op verzoek van de burgemeester. De Graet vertelt ons dat er op 2 oktober ook verkiezingen plaats vonden in de schoot van de cavalerie, waar hij als nieuwe kommandant uit de bus kwam en Papeians zich terugvond als gewoon ruiter in de 3e compagnie. Niets is minder waar; in een nota van 4 oktober gericht aan de stadsraad, meldde kapitein Papeleu: *"... Het corps heeft benoemd als tweede in bevel de heer De Graet, die het commando zal nemen bij afwezigheid van de bevelhebber. De heer Van der Straeten zal de heer De Graet vervangen als kapitein."* (SAG-M25) Ook de dagbladen gaven dezelfde nieuwe opstelling *"... Papeians de Morchoven, commandant en J. De Graet 2e commandant"*. (GvG-en JdG-5 okt)

De Graet vertelt ons verder dat hij, bij een vergadering in het raadhuis, voorsloeg persoonlijk naar de citadel te gaan om er de ingesloten Hollandse bevelhebbers af te halen voor een gesprek ten stadhuize om ze over te halen tot een eervolle capitulatie. Hij vroeg wel een schriftelijke opdracht getekend door de burgemeester. Van Crombrugghe voldeed aan het verzoek en

liet volgend schrijven opstellen: *"A monsieur De Graet, commandant de la garde à cheval. Je vous prie de commander une escorte de six cavaliers qui devront se réunir demain au Lion d'or, à dix heures précises du matin, ou ils recevront vos ordres ultérieurs. Cette escorte est destinée à aller prendre à la citadelle, comme nous en sommes convenus, les officiers supérieurs et les conduire à la maison-de-ville. Je désire Monsieur, que vous vous trouviez vous même à dix heures à l'hôtel-de-ville, et que vous commandiez l'escorte. Gand le 7 octobre 1830. Van Crombrughe, bourgmestre"*.

Nog steeds volgens dezelfde schrijver heeft hij op 8 oktober de bevelen uitgevoerd, de Hollandse officieren naar het stadhuis gebracht en ze ook terugbegeleid. We willen graag geloven dat hij het escorte heeft aangevoerd, maar niet dat hij op dit ogenblik reeds bevelhebber was over de wacht te paard, we lezen nl. in het verslag van de uitzonderlijke raadsvergadering van 7 oktober: *"... Messieurs le Baron Destombes et son adjudant Isebrant de Lendonck, sont immédiatement après introduit dans la salle du conseil, par Mr Papeians de Morchoven, commandant de la garde bourgeoise à cheval qui à été les prendre à l'entrée de la ville... ces messieurs se retirent et sont reconduits à la Citadelle escortés comme à leur arrivé"*. (RV-7okt)

Na het voorval op 7 oktober horen we wel degelijk niets meer van Papeians. Alle notas nadien verstuurd zijn gericht aan kommandant De Graet. Vergeven we de schrijver van het "récit" de kleine leugen of vergetelheid, zichzelf enkele weken te vroeg als bevelhebber te hebben aangesteld.

Onze burgerlijke cavalerie was onderverdeeld in drie compagnies. De eerste, onder bevel van Eugène Papeleu, ontvanger der belastingen in de stad, had zijn verzamelplaats in het hotel "du Paradis" in de Donkersteeg en was 32 man sterk. De 2de compagnie bevolen door de koopman Louis Van der Straeten-De Smet, vergaderde zijn 33 ruiters in de Gouden Leeuw ten Putte (nu Gouden Leeuwplein). Het hoofdkwartier van de 3e compagnie, waar kapitein Auguste De Potter de scepter zwaaide over 28 wachten, lag in het hotel "des Pays-Bas" op de hoek van de Donkersteeg en de Koornmarkt. De hotels waren speciaal gekozen omdat ze voorzien waren van de nodige paardestallen. Ook waren de kwartieren makkelijk te verdedigen, men had maar de Donkersteeg aan beide zijden te bewaken.

Alles wijst er op dat de wacht te paard, die op dit ogenblik één maand bestond, reeds voorzien was van een uniform, maar daarover later meer.

Dat er wel degelijk moeilijkheden waren in de schoot van de ruitery bewijst een rondschrijven van de burgemeester aan zijn welstellende onderdanen om hen te bewegen politieke meningsverschillen te laten varen en dienst te nemen (hernemen? sic) bij de bereden garde. (Afb. 1)

Na de rellen van 28 en 29 september bleef de onrust bestaan. De burgerwacht, zowel te voet als te paard, moest dagelijks optreden om de rust te herstellen. (3)

GAND, 30 septembre 1830.

Monsieur,

Dans les circonstances graves où nous nous trouvons, le salut de notre ville dépend de l'union de tous les habitans. Je compte sur vous, Monsieur, pour faire partie de la garde bourgeoise à cheval, et j'ose espérer que vous répondrez à l'appel que je vous fais dans l'intérêt de tous les habitans de notre ville natale; le service ne sera ni difficile, ni pénible, si tous les bons citoyens se prêtent des secours mutuels. Vous n'êtes point appelés à défendre telle ou telle opinion politique; il s'agit du maintien de la tranquillité publique, il s'agit d'empêcher le désordre et le pillage dont nous voulons tous garantir nos concitoyens.

Je me flatte donc, Monsieur, que vous voudrez bien vous rendre à l'hôtel-de-ville, demain à dix heures du matin, pour procéder en ma présence au choix d'un commandant et à l'organisation du corps.

Le Bourgmestre de la ville,

Van Crombrughe.

Afb. 1. SAG M25. Rondschrijven 30 sep. 1830.

Op 10 oktober kwam het legioen "Belgo-Parisienne", door het Voorlopig Bewind gestuurd om de Hollanders uit de citadel te jagen, de stad binnen. De patriotten onder het bevel van de Pontecoulant werden door de arbeiders geestdriftig begroet. De burgerij en daarmee de meeste burgerwachten, vrezende voor nog meer moeilijkheden, waren niet zo opgetogen. Ze waren niet bereid de vrijwilligers, meestal avonturiers, medewerking te verlenen. Dat het wantrouwen van de burgers niet ongegrond was kwam tot uiting tijdens de gevechten van 15 oktober tussen de burgerwacht en de patriotten gesteund door het gespuis. (3) Ook op 16 oktober was de toestand nog zeer gespannen. Verschillende leden van de ruitery werden verontrust en hun huizen op wapens onderzocht.

's Anderendaags verzamelden zich de woedende ruiters in het hotel "du Paradis" en besloten de eenheid te ontbinden. Volgens De Graet kwam generaal Duvivier, ondertussen militair bevelhebber der beide Vlaanders geworden (13 okt), in persoon op de vergadering en deed volgende merk-

waardige uitspraak: *"En toute circonstance vous pourrez agir comme vous le trouverez convenable, vous n'avez d'ordre à recevoir ou à suivre d'aucun chef, votre bonne volonté est connue... je vous réclame maintenant votre assistance pour tenir en respect ceux qui osent troubler le repos"*.

Ook de burgemeester vroeg De Graet het korps niet te ontbinden en verder te patrouilleren: *"... nous comptons à cet egard sur le patriotisme et le bon esprit qui toujours a distingué la garde à cheval"*. (SAG-M25)

Bij de reorganisatie van de burgerwacht volgens het reglement van 19 oktober werd er niet gesproken over de cavalerie, waaruit we kunnen besluiten dat Coppens richtlijnen had gekregen deze groep met rust te laten. (RV-19 okt) In het vervolg kwamen de bevelen voor het inzetten van de ruiters van Duvivier, langs het plaatsbureel.

Toen de Gentse vrijwilligers naar Antwerpen vertrokken om er de citadel te ontzetten (28 oktober) begeleidden de cavaliers ze tot buiten de stad waarna ze de stadspoorten bleven bewaken om degenen die snel terugkwamen om hun wapen te verkopen, te arresteren. (4)

Leden van het Voorlopig Bewind bezochten Gent op 23 november. De burgerwachtkommandanten gingen hun opwachting maken in het Posthotel aan de Kouter. Volgens De Graet riep generaal Nijpels hem ter zijde en maakte de opmerking dat zijn uniform te opzichtig was en hij persoonlijk de voorkeur gaf aan de kiel. De Graet antwoordde dat de wacht te paard, onder zijn bevelen, samengesteld was uit personen die zich niet graag met een kiel tooiden. Op hetzelfde ogenblik kwamen de andere chefs, wel in blauwe schort, de generaal begroeten. Ze waren vergezeld van een dertigtal mannen uit het volk, waarvan velen op klompen, die tevreden waren over een kiel te beschikken om er hun lompen onder te verbergen.

We sluiten hierbij aan om uit te wijden over de uniform van de "garde à cheval". Als we even de burgerlijke stand van de ruiters nagaan vinden we er 20 fabrikanten, 17 kooplieden, 10 handelaars, 17 eigenaars, enkele advocaten, oud-officieren, bankiers e.a. Het zal iedereen wel duidelijk zijn dat deze personen, waaronder meerdere edelen, zich niet graag vertoonden in een blauwe boerenkiel. Als we ook weten dat het dragen van een uniform in die dagen, meer dan nu, een prestigezaak was, kunnen we aannemen dat de cavalerie van de burgerwacht reeds in de eerste weken na de oprichting over een uniform beschikte. Een bewijs daarvoor levert het schilderij dat we vonden in het Folkloremuseum op de Kraanlei, waarop is afgebeeld de luitenant De Potter, terwijl hij zijn eenheid toespreekt op de Botermarkt. (5) Het doek draagt het jaartal 1832. (6) De tenue door De Potter gedragen is niet deze voorgeschreven door het Besluit van 14 juli 1831, (7) waardoor we kunnen stellen dat die kledij reeds vóór die datum is gemaakt en gedragen, ook door de andere ruiters.

Laat ons even toe het prachtige gewaad van de luitenant te beschrijven, al-

leen reeds om een vergelijking te maken met het troosteloze khaki-plunje van tegenwoordig. Als hoofddeksel droeg De Potter een shako overtrokken met zwart gefronst wasdoek, afgewerkt met een hoedband en kort vizier; een driekleurige cocarde sierde de voorzijde juist onder een witte vederbos gevat in een geel-metalen kokertje. De jas uit donkergroen laken had een rond-uitgesneden hoge kraag waaruit, zoals de mode van de tijd het voorschreef, de witte punten van het hemd uitpiepten. Twee rijen halfbolle knopen in geel metaal en mouwomslagen in puntvorm, afgeboord met scharlaken bies, bekroonden de jas. De epauletten waren in gouddraad. De patroontas en band in vernist zwart leder versierd met een vergulde leeuwenkop, twee kettingjes en een schildje. De helgroene broek had aan beide zijden een scharlaken band. De zwarte laarzen met sporen in gepolijst metaal droeg hij boven de broek. De sabel met gebogen lemmer stak in een stalen schede. Witte handschoenen gaven de "finishing touch".

Reeds bij de eerste geruchten over het uitbreken van de rellen in Brussel hadden zich in Gent spontaan enkele vrijkorpsen (franc tireurs) gevormd. (4) Deze eenheden waren samengesteld uit, meestal fanatieke, personen met eenzelfde politieke overtuiging die de gemeenschap soms eerder slechte dan goede diensten bewezen. Om moeilijkheden te vermijden werden deze korpsen dan ook op 21 december door de Voorlopige Regering afgeschaft. In dit verband richtte De Graet zich op 24 januari 1831 tot het stadsbestuur. *"Sedert het arrest van het Voorlopig Bewind, dat de compagnies Francs afschaft heeft de burgerwacht te paard geen enkele opdracht meer gekregen. Meerdere kapiteins van de burgerwacht te voet (zonder daartoe opdracht te hebben gekregen van hun kolonel-bevelhebber) lieten mijn ruiters weten dat ze zich moesten melden bij hun compagnie om er dienst te voet te doen. Om alle moeilijkheden te vermijden wil ik u vragen, mijne heren, in het openbaar te verklaren dat de burgerwacht te paard niet is afgeschaft en verder zal optreden om de openbare orde te handhaven"*. (SAG-M25)

Het Schepencollege haastte zich te antwoorden: *"De wacht te paard valt niet onder het arrest. U krijgt geen opdrachten meer omdat de burgerwacht geen geregelde patrouilles meer uitvoerde. We hebben de kolonel Coppens gevraagd de nodige stappen te doen opdat de garde te paard niet meer zou worden gevorderd"*. (SAG-M25) Aansluitend kreeg Coppens volgend bevel: *"La garde à cheval, faisant partie intégrante de la Garde-urbaine et ne tombant pas dans la catégorie des compagnies franches supprimées par l'arrêté du Gouvernement Provisoire, nous avons l'honneur de vous inviter à donner les ordres nécessaires afin que les gardes à cheval ne soient plus appelés pour faire le service à pied. 26 janvier 1831, pour le Bourgmestre P. Hamelinck"*. (SAG-M25)

Toen op 2 februari 1831 de kolonel Gregoire Gent binnenviel om er het gezag van Oranje te herstellen, kwam de burgerwacht niet onder wapens. (8)

De staatsgreep mislukte en het verraad van zowel personen uit het provinciebestuur, het schepencollege, het leger en de burgerwacht kwam aan het licht. (9) Opgehitst door enkele opruiers, die van de situatie profiteerden om de orangisten voorgoed het zwijgen op te leggen, vielen de arbeiders de woningen aan van vermeende verraders, waaronder verschillende wachten te paard. De cavalerie, zwaar gecompromiteerd, had hiermede zijn doodsteek gekregen. (10)

Kolonel Coppens die de kans waarnam nu ook het paardevolk onder zijn bevel te krijgen trad op: *"Den baron Ch. Coppens, kolonel-bevelhebber onzer burgerwacht heeft een commissie benoemd, tot het herzamensstellen der burgerwacht te peêrd. De commissie bestaat uit: Charles Coppens, L. Coppens, jonkheeren A. Pycke, de Schietere de Malstapele, E. Papeleu, A. de Potter en Diericx-Dumortier. Ze zullen zich alle dagen van 5 tot 6 uren in de naermiddag in den bureau van het secretariaat ten stadhuize bevinden. De personen die aan de burgerwacht te peêrd willen deelnemen kunnen zich aanmelden"*. (GvG-17 feb)

Het boterde niet meer bij de cavalerie want het duurde tot 9 maart vooraleer men genoeg vrijwilligers geronseld had om gegraduateerden te kiezen. *"Volgens artikel 33 van de wet van 31 december 1830, gedaan vóór de president van de commissie van openbare veiligheid (11) volgens artikel 28 van dezelfde wet werden op 9 maart 1831 om 6 uur 's avonds gekozen:*

- Kapitein Auguste Pycke, met algemene stemmen.
- Luitenant Auguste De Potter, met 14 stemmen.
- Tweede-luitenant Eugène Papeleu, met 19 stemmen.
- Tweede-luitenant Hubert Waterloos, met 14 stemmen.
- Wachtmeester J. Verplancke, met 12 stemmen.
- Wachtmeester Dierickx Dumortier, met 16 stemmen.
- Brigadier Frans Derudder, met 16 stemmen.
- Brigadier Louis Lebecque, met 13 stemmen.
- Brigadier Theodoor Coppens, met 9 stemmen.
- Brigadier Charles Decoorebyter, met 7 stemmen.

De benoeming van opper-wachtmeester is vakant, de kapitein moet hem kiezen. De compagnie is niet compleet, daarom hebben de leden gevraagd 2 plaatsen van wachtmeester, één voor fourrier en vier voor brigadier open te laten. 9 maart 1831, Charles Coppens kolonel-commandant". (SAG-M25 en GvG-13 mar)

Eind maart wilde Coppens weten wanneer de cavalerie zich zou tooien met de ondertussen reglementair geworden blauwe kiel. Kapitein Pycke antwoordde dat hij wachtte op een besluit dat de Regent binnenkort zou nemen. (SAG-M25) Dat de ruiters nog steeds niet gewild waren de legendarische boerekiel aan te trekken zien we aan het budget van april, waar ze aanspraak maken op 900 gulden waarvan alleen 400 gulden voor de uitrusting van één trompetter.

(873

14 JUL 31.

N° 190. — Besluit bepaelende den uniform der compagnieën ruytery van de borgerwacht.

IN NAEM VAN HET BELGISCHE VOLK.

Wy Baron SURLET DE CHOKIER, Regent van België,

Gezien art. 13 der wet van den 22 juny 1831, n° 156 (Staetsblad, n° LXIII), welke het Hoofd van den Staet be-
magtigt om den uniform der compagnieën artillery en ruytery
der borgerwacht te bepaelen ;

Op de voordragt van den Minister der Binnenlandsche
Zaeken ;

Hebben besloten en besluyten :

Art. 1. Den uniform der compagnieën ruytery van de
borgerwacht word bepaeld als volgt :

Schako, in donker groen laeken, van 25 centimeters
hoogte : witten galon van 4 centimeters ten hoofde (zilveren
galon voor de officieren); zilveren ketenlis (ganse chaînette)
met leeuwenhoofden ; vierkante lis (ganse carrée) met twee
takken van 13 centimeters, houdende aen de cocarde ; ry-
zende cocarde in passementerywerk ; rechte vizier ; witten ga-
lon van 1 1/2 centimeter omkeerende op de vizier ; nekvizier
in zwart vernis tot vier centimeters van den galon, geboord
met eenen witten galon van 7 millimeters (zilveren galon
voor de officieren). Onderkeelband in vernist leder met
zwarte gisp ; zwarte pluym in nederhangende hanenpluymen ;
halfvonden witten pompon van 6 centimeters (in zilver voor
de officieren).

Rok (habit) in donker groen laeken, gekruyst op de borst
met twee reeksen knoopen van acht ieder ; witte hussards-
knoopen ; staenden openen halsband en omslagen, bleek
groen ; puntig gesnedene opslagen met twee knoopen ;
opgekeerde slippen ; langwerpige zakken met dry knoopen ;
alles voorzien van een ligt groen tusschenbiesje.

Afb. 2. Beschrijving Tenue 1831.

Het verwachte besluit op de tenue van de burgerwacht-cavalerie verscheen de 14e juli. (7) (Afb. 2) Of onze ruiters ooit die nieuwe kledij hebben gedragen weten we niet, nergens vonden we hierover iets terug. Het schilderij, hierboven beschreven, dat De Potter afbeeldt in 1832 met het eerste uniform bewijst natuurlijk niets; de schilder kan het doek zijn begonnen in 1831 en het hebben gesigneerd in 1832, niemand zal het ooit weten.

Toen Willem het wapenstilstandverdrag van 10 november 1830 verbrak en België binnenviel (2 aug 31) om ons met harde hand terug bij de Verenigde Nederlanden te voegen, stond ons leger en de burgerwacht nog in de kinderschoenen. De 1ste ban van de wacht trok, Coppens op kop, richting Maldegem om er de grens te verdedigen. De kolonel kreeg 3 ruiters mee als estafette. Als we de berichten bekijken die op alle uren van de dag in Gent aankwamen, heeft het drietal weinig rust gehad tijdens de Tien-daagse veldtocht. De rest van de compagnie te paard moest samen met de 2e en 3e ban de stad verdedigen en er de openbare orde verzekeren.

Op verzoek van de kersverse koning Leopold kwam het Franse leger ons ter hulp (12 aug) waarop de Hollanders een nieuwe wapenstilstand sloten en zich terugtrokken. Aangezien Willem I de vredesvoorstellen, door de "Londense Conventie" voorgeslagen, niet wilde aanvaarden bleef het "Hollandse gevaar" bestaan en hield men leger en burgerwacht onder de wapens. Twee dagen na de schermutselingen deed kolonel De Maisière, interim kommandant zolang Coppens aan het front verbleef, een oproep: *"De personen die zadel-peêrden bezitten worden aengezocht hun te doen inschrijven op de lijst der burgerwacht te peêrd"*. (GvG-14 aug)

Het patriotisme dat bij de Hollandse aanval terug was opgelaaid was even snel geluwd. Iedereen was het vechten moe en wilde naar huis. Vrijwilligers waren schaars geworden. Een naamlijst opgesteld de 22ste november toont ons dat de compagnie ruiters nu onder bevel van luitenant De Potter (Pycke had reeds vóór de augustus-gevechten, om onbekende reden, ontslag genomen) 48 man sterk was. (Afb. 3) Dit was juist de helft van het eerste vrijwilligerskorps onder De Graet. Als men de namen onder de loep neemt ziet men dat er 32 ruiters overbleven uit de eerste dagen maar er zich geen enkele edelman meer onder bevond.

Vanaf eind 1831 verdween de burgerwacht te peêrd langzaam in de vergeethoek. Nog eenmaal mochten ze een erewacht vormen toen de koning op 10 februari onze stad bezocht. (SAG-M25) Bij de grote wapenschouwing van alle garnizoenstroepen en burgerwacht in mei, werd er geen woord meer gerept over het korps. (GvG-24 mei) Ook toen er op 12 juni 1833 besloten werd het aantal gemobiliseerde wachten op de helft te brengen was er geen sprake meer van de cavalerie. Alleen de "Wegwijzer van Gent" (12) toonde zich barmhartig en vermeldde nog in 1834 de luitenant De Potter als kommandant van het paardevolk, daarna zweeg ook hij in alle talen over de eenheid.

Toen de gouverneur op 1 december 1838 de kolonel Coppens opdroeg hem een rapport te bezorgen over de "georganiseerde cavalerie van de burgerwacht waarvan de controle aan de stad Gent was opgedragen" antwoordde de kolonel: *"De huidige staat van de burgerwacht is niet ernstig te nemen - personne ne bougera-... De cavalerie bestaat niet meer, er moet eerst een reorganisatie van de garde komen vooraleer ze terug op te richten"*. (SAG-M25)

Coppens wist niet dat het nog tot 1861 zou duren vooraleer Gent terug een "Garde te peêrd" zou bezitten.

DE ARTILLERIE COMPAGNIE. 1830-1834.

"Iedere strijdmacht die zich respecteert heeft een artillerie". Dit moeten ook onze voorvaders uit 1830 gedacht hebben want de burgerwacht te voet stond nog in de kinderschoenen toen er reeds gesproken werd over het aanschaffen van grof geschut.

Men wist dat het Hollandse garnizoen van Oudenaarde, dat in oktober door de patriotten uit de stad was verjaagd en in de Gentse citadel beschutting was komen zoeken, ginds kanonnen had achtergelaten. Adjudant-majoor Reyter van de burgerwacht te paard vertrok op 5 oktober, drager van een brief waarin het Schepencollege de collega's van Oudenaarde verzocht hem de achtergelaten veldartillerie te overhandigen, alsook het nodige vervoer te bezorgen. (SAG-M22) *"In de hoofdwacht (op de Kouter) staen ten dienste der burgery twee kanons met schroot geladen en uyt Audenaerde worden nog vier andere verwacht, welke door de bezetting aldaer achter gelaten zyn. Eene batery veldgeschut en twee obitsers zyn dezen nacht uyt Doornyk herwaerts aengebracht door den baron Louis Coppens; dit gescut was vergeleyd door de luytenanten Louis van der Haeghen en Theodoor Stevenotte, door 21 onder-officieren en 20 kanonniërs"*. (GvG-7 okt)

Toen het Gentse vrijwilligerslegioen eind oktober naar Antwerpen trok om er generaal Chasseë en zijn troepen uit de citadel te jagen, ging onze artillerie mee. (4) *"Het grof geschut van het Gendsch Legioen wordt bedient door eenige kanonniërs van het 2e bataillon artillerie militie en door uytgelezene manschappen van onze sapeurs-pompniers"*. (GvG-31 okt) (13)

Eens terug uit de Scheldestad plaatste men de kanonnen op stal en maakten de artilleristen dezelfde perikelen mee als de rest van de burgerwacht. Het Schepencollege, steeds beducht voor een lege schatkist, verzette zich begin 1831 tegen een officiële inrichting van een compagnie artillerie. Als reden gaf de raad op dat tot nu toe de Gentse pompniers steeds de stadsartillerie hadden uitgemaakt en dat ze dit verder konden doen in de schoot van de burgerwacht. *"De pompniers richten een halve battery Artillery op bestaande*

en 1847 G.C.

N ^o d'ordre	Noms & prénoms	Grades	Époque à laquelle l'indiv. a été précédemment cité ou nommé	J'ai qui s'il y a lieu ou la nomination a été faite
	Spithoven Charles Louis	Capitaine	14 avril 1831	Les artilleurs
	Devotte Jean	Lieutenant	idem	idem
	Bogaard Auguste	Sous-lieutenant	idem	idem
	Beyle Victor	D ^e	idem	idem
	Deconraet Felix	adjudant sous-off	idem	Les officiers
	Heelbaert Edward	sergent-major	idem	de la compagnie
	Vanloo Francois	Sergent	24 avril 1831	Les artilleurs
	Van Leeuw Joseph	D ^e	idem	idem
	Lodewyckx Francois	D ^e	idem	idem
	De Schaepflaer Antoine	D ^e	idem	idem
	Calonius Jean	D ^e	idem	idem
	Vandermale Constant	D ^e	idem	idem
	Colas Edward	D ^e	idem	idem
	Verbeughe D ^e	D ^e	idem	idem
	Dehouspont Jean	Sergent conducteur	idem	idem
	L'Engle Gustave	Sous-off	idem	idem
	Albado Jean	Caporal	idem	idem
	Van der Sackx Francois	D ^e	idem	idem
	Lisemont Jean	D ^e	idem	idem
	Masquetat Louis	D ^e	idem	idem
	Moutyne Henri	D ^e	idem	idem
	Fauweroos Josse	D ^e	idem	idem
	Robbe Pierre	D ^e	idem	idem
	Van denbyke Gize	D ^e	idem	idem
		brumf. de		

Afb. 4. SAG-M22.

uyt dry kanonnen van 6 en een obitsers van 15 duym, alles volgens het nieuw model". (SAG-M22 en GvG-6 mar)

De burgerwachten, die tot nu toe het geschut hadden bediend, voelden zich over het hoofd gezien en besloten, tegen de raad in, toch een eenheid op te richten. Op 14 april kozen de manschappen de officieren voor hun compagnie, er kwamen uit de bus:

- Charles Spilthoorn, kapitein (14) met 45 stemmen.
- Jean De Coster, luitenant, met 45 stemmen.
- August Bogaert, onder-luitenant, met 30 stemmen.
- Victor Heyze, onder-luitenant, met 30 stemmen.

Op de dag van de kiezing bestond de compagnie uit: 4 officieren, 11 onderofficieren, 1 fourrier, 8 korporaa's en 48 kanonniërs, allen Gentenaars. (Afb. 4) *"Er wordt hier een Compagnie Artillery der civicque wacht opgerecht, waerover de advocaet Spilthoorn het bevel zal voeren en waer onder zich reeds zestig onzer ingezetenen hebben laten inschryven. Deze artilleristen zyn bestemd tot het bedienen van eene battery van vier kanonnen en twee obitsers". (GvG-17 apr)* De officieren werden op 10 mei door de commissie van Openbare Veiligheid benoemd; het P.V. droeg het handteken van Frans Vergauwen, lid van de commissie. (SAG-M22)

Natuurlijk moest iedereen kunnen zien dat men niet met het gewoon voetvolk te doen had, daarom werd een speciaal hoofddeksel ontworpen: *"Hooge schako in zwart wasdoek, waarop 2 gekruiste kanonnen en een koperen kinband de pompon en flamme zyn in roode wol". (SAG-M22)* De blauwe kiel met rode biesjes bleef bewaard maar men droeg er rode epauletten bij. Samen met zijn officieren, gecompromiteerd in de zaak van de "Association Nationale Belge" waarvan de leden ijverden om van België een republiek te maken, vluchtte Spilthoorn naar Frankrijk. (15) Het bevel werd overgedragen aan de vroegere adjudant Decontreras, met de graad van luitenant. *"De compagnie Artillery van de burgerlyke wacht door luitenant Decontreras aengevoerd was te Mariakerke gestationeerd, alwaer de heer Valentyn Kervyn, kapitein van de 1ste Ban dier gemeente, onze artilleristen, die gene battery hadden, zyne twee schoone metale kanonnen wel heeft willen leenen". (GvG-20 jul)*

De Regent, baron Surlet de Chokier, vaardigde op 15 juli het "Besluit bepaelende den uniform der compagnien artillery van de burgerwacht" uit. Van nu af aan konden de kanonniërs zich tooien met vest en broek in donkerblauw laken. De jas sloot met 2 rijen van 8 knopen en had een opstaande kraag waarop een koperen granaat. Twee rode epauletten voor soldaat, gemengd rood en goud voor onder-officier en goud voor officier. De broekspijpen waren versierd met een rode band (goud voor officier). Een 25 cm. hoge shako met rode galon, cocarde, 2 gekruiste kanonnen waarop een granaat, koperen kinband en rode pompon met zwarte pluim voltooide het

uniform (alle versieringen in goudkleur voor officieren).

Tijdens de tien-daagse veldtocht hielp de compagnie de grens verdedigen in de omgeving van Sint-Niklaas. Na de gevechten keerde ze naar Gent terug met achterlating van het geschut in Sint-Niklaas, waar men een artilleriepark vormde. (SAG-M 22) De bevelhebber van de legerartillerie kreeg de opdracht twee kanonnen af te staan aan de collega's van de burgerwacht, die de dringende raad kregen veel te oefenen.

Op 27 september legden, de ondertussen tot kapitein bevorderde Decontreras en zijn officieren de eed af in de handen van burgemeester Van Crombrugge.

De desertiekoorts moet ook onze kanonniërs hebben aangegrepen want de GvG van 16 oktober klaagde: *"Onze artillery is op beweegbare voet gebracht ze is zwak aan manschappen en op verre na niet voltallig. Nauwelyks 40 man melden zich op de oefening"*. Toch stuurde de militaire overheid de eenheid naar het front. *"De Artillery Compagnie zal eerdaags naar Westcappele en Hazegras vertrekken om er de positiestukken te bedienen"*. (GvG-19 okt) De manschappen bleven de ganse mobilisatieperiode aan het front.

In een staat van 31 mei 1833 zien we dat de compagnie bestond uit 4 officieren, 8 onder-officieren, 8 korporaa's, 2 trompetters en 84 kanonniërs. De officieren waren: kapitein De Contreras, luitenant Theodor Van Cleemputte en de onder-luitenanten Jean Alloncius en Antoine De Schaufelder. Toen einde 1833 de burgerwacht op vredesvoet werd gesteld, ging het de artillerie zoals de rest van de burgerwacht. Het volk zelf was het soldaatje spelen hartgrondig beu en ook de overheid verloor de interesse aan de burgersoldaten. De wegwijzer van Gent vermeldde de artillerie voor het laatst in 1834.

HET MUZIEKKORPS 1831-1834.

De Gentse burgerwacht bestond reeds 5 maand en nog was er geen muziekkorps. Stel je voor, alle parades zonder lustig deuntje, benoemingen van officieren zonder serenade, ontvangst van personaliteiten gespeend van de juist gecomponeerde Brabançonne... het kon niet blijven duren! *"De heeren De Coster, Reinier, Luycks en andere hebben zich aangeboden voor het uytmaken van het muziek-corps der civique wacht dezer stad, waer van zy de uniform zullen dragen. Het corps zal geplaetst zyn onder voor-*

de Gand.

Les Membres du Corps de Musique porteront la blouse en toile
 bleue, garnie de liseris rouges, agraffés et boutons dorés; le cordon en laine
 verte; l'Épée et le Ceinturon, garni d'une bande; les Boutte-Epaulettes
 en laine jaune à fond rouge; le Schalle en Carton, recouvert de
 toile bleue, orné du Lion d'Espagne, et Charbonnet du pompon blanc,
 avec tulipe dorée indiquant d'un Panache en crin rouge; le pantalon
 en drap avec deux bandes rouges.
 Le Capitaine de Musique aura les épaulettes et fleurons en or.
 Le Chef de Musique aura pour Marqué distinctif, le
 Panache en crin blanc et le Pompon d'or. Les Boutte-Epaulettes
 ornées en or, le fond est de drap rouge. Le Cordon en rouge,
 agraffé d'or et les Glands en or; le ceinturon comme les officiers,
 indiquant la dragonne.
 Le Sous-Chef aura le panache en crin ~~blanc~~ et le pompon
 d'or. Les Boutte-Epaulettes garnies en or, le fond rouge, traversé
 par deux lignes d'argent et le dessous aussi en drap rouge. Le
 cordon en rouge et les glands garnis en or; le ceinturon des officiers,
 indiquant la dragonne.
 Le Tambour aura le panache en crin blanc
 et le pompon d'or. Les Boutte-Epaulettes garnies en or,
 le fond en drap rouge, traversé par une ligne d'argent et la
 blouse aussi en drap rouge. Le Cordon en rouge et les glands
 agraffés en or; le ceinturon comme les officiers indiquant la dragonne.
~~Les Membres du Corps de Musique porteront la blouse en toile bleue, garnie de liseris rouges, agraffés et boutons dorés; le cordon en laine verte; l'Épée et le Ceinturon, garni d'une bande; les Boutte-Epaulettes en laine jaune à fond rouge; le Schalle en Carton, recouvert de toile bleue, orné du Lion d'Espagne, et Charbonnet du pompon blanc, avec tulipe dorée indiquant d'un Panache en crin rouge; le pantalon en drap avec deux bandes rouges.~~
 Les Membres du Corps de Musique porteront la blouse en toile
 bleue, garnie de liseris rouges, agraffés et boutons dorés; le cordon en laine
 verte, qui traversera le fond rouge de la blouse
 et les Boutte-Epaulettes, et auront en outre les glands ornés de
 l'Épée.

Approuvé par Nous Colonel Commandant
 de la Garde Civique de Gand.

Gand, le 9 Mars 1818

J. P. P. P.
(Signature)

zitterschap van Frans Vergauwen en onder het bestuer van den heer d'Hollander". (GvG-24 feb 31)

Was het uit liefde voor de muze of was het voor het ontduiken van de voorgeschreven militaire oefeningen, wie weet, maar de kandidaten stroomden toe. *"Het muziek-corps telt reeds 60 leden". (GvG-6 mar)*

Kolonel Coppens had de eer, op 10 maart de directie van het korps dat de naam "Musique de l'Etat-Major de la Garde Civique de la ville de Gand" droeg, te benoemen. De staf bestond uit:

- F. Vergauwen, kapitein president.
- J. D'Hollander, chef de musique.
- De Caster, sous-chef de musique
- T. De Coninck, inspecteur
- B. Reniers, schatbewaarder.
- D. De Buscher, secretaris.
- E. De Somere, lid.
- J. Andries, lid.

Het ging een vaart bij het gezelschap dat uitsluitend uit goeude Gentenaars bestond. De controlestaat van 23 april spreekt reeds van 80 leden, waarvan 40 in de fanfare, allen amateurs en gekleed op eigen kosten. De muzikanten hadden dezelfde uniform gekozen als hun collega's uit Brussel: blauwe kiel met rode biesjes en vergulde knopen. Een schouderkoord in rode wol en gele conter-epauletten (16) op rode ondergrond. Kartonnen shako met zwart wasdoek overtrokken met op het front een vergulde Belgische leeuw be kroond met een witte pompon en rode vlam. Een gordel met gesp, waaraan een sabel, vervulde de dracht. (SAG-M25) (Afb. 5)

Een schrijven aan de gouverneur met de bede het korps officieel te aanvaarden, kreeg een teleurstellend antwoord: *"De wet van 31 december 1830 voorziet geen muziekkorps. Iedereen mag echter, op eigen kosten, een dusdanige vereniging oprichten". (SAG-M25)*

Er werd duchtig geoefend bij het "musique de l'état-major" want begin juli traden ze reeds in de openbaarheid. *"Het muziek-korps onzer burgerwacht geeft morgen ten zes uer en half des avonds hier haer eerste concert in de zael van Rhetorica op de houtley". (GvG-6 jul)*

De leden die gedacht hadden aan de gewone dienst te ontsnappen hadden zich vergist. Toen de Hollanders op 2 augustus onze grenzen overschreden moesten ze wel degelijk de instrumenten wegbergen en het land helpen verdedigen. *"Het muziek-corps van de garde-civique moet zich by de compagnies voegen". (GvG-7 aug)* Hadden onze muzikanten op het concertpodium het respect van hun stadsgenoten weten te verkrijgen dan verloren ze dit op het strijdtoneel. *"Het muziek-corps van den eersten ban onzer burger-wacht, het welk van de laetste niet is geweest om by het gevecht van Maldegem het hazenpad te kiezen en waer van zommige ledematen in de gevangenis van Eeckloo hunne kleyn moedigheid bezuert hebben, heeft gisteren den dapperen kolonel Coppens met een serenade vereerd". (GvG-21 aug)*

Na de tien-daagse veldtocht werden de repetities gehouden in de grote zaal

Corps de Musique

DE LA

GARDE CIVIQUE DE LA VILLE DE GAND.

Monsieur, vous êtes prévenu que vous devrez vous rendre aujourd'hui Mardi, 30 Août 1831, à six heures précises du soir, à la grande salle de l'Hôtel-de-Ville, en uniforme et muni de votre Instrument, Pupitre et Cahiers de musique.

L'appel se fera à l'heure fixe, et les Membres qui n'y seront pas présents, seront mis à l'amende. Les réclamations devront être faites par écrit, et adressées au Lieutenant-Secrétaire.

La Répétition qui devait avoir lieu demain est remise à la semaine prochaine.

Le Lieutenant-Secrétaire,
DÉSIRÉ DE BUSSCHER.

Afb. 6. SAG M22. Oproep tot repetitie.

van het stadhuis of in het lokaal "Rhétorique" aan de Houtlei. (Afb. 6) Onder de kundige leiding van Vergauwen en d'Hollander bereikte het gezelschap een hoog niveau. Begin 1832 telde het korps 115 leden. (SAG-M25) Midden hetzelfde jaar ontstond er ruzie. Aangezien alle muzikanten vrijwilligers waren kon men ze niet tot spelen verplichten. Het eindresultaat van de discussies was dat men de vereniging ontbond. De leden vormden nu, ieder in zijn legioen, een nieuwe harmonie, zodat de burgerwacht einde 1832 over vier muziekkorpsen beschikte! Verder verging het de muzikanten zoals de rest van de wacht. De interesse brokkelde meer en meer af en na 1834 hoorde men niets meer over het korps.

Roger VAN AERDE

NOTEN

1. J.B. De Graet: Récit des troubles et des évènements qui ont eu lieu dans la ville de Gand à l'époque de la révolution de 1830. -1856-
2. Louis Papeians de Morchoven dit van der Strepen, jonker, geboren te Gent op 19 ventose an IX (9 maart 1801) en gestorven in Gent op 27 maart 1863. Huwde op 5 juni 1833 met Adèle Gabrielle Damiens. De jonker richtte de eerste burgerwacht te paard op in zijn geboortestad (1830). Nadien nam hij dienst bij het nieuw opgerichte 2e Jagers te Paard (1831). De koning benoemde hem tot kapitein op 26 oktober 1831. Hij verliet de dienst als

kolonel van de cavalerie.

Met dank aan baron Werner Papeians de Morchoven uit Waterloo.

3. R. Van Aerde: De Omwenteling van 1830 te Gent. Dagverhaal.
In: G.T. 15 mei 1980.
4. Het Gentse vrijwilligerslegioen voor Antwerpen en de Vrijkorpsen bespreken we later in de serie.
5. Luitenant De Potter was reeds eind 1831 bevelhebber van de burgerwacht te paard. Zie verder in het verhaal.
6. Museum van Folklore, Kraanlei Gent. Schilderij door O. Levape 1832. A. De Potter, commandant Garde Urbaine à cheval devant l'hôtel de ville.
7. Besluit van de Regent 14 juli 1831 "bepaelende den uniform der compagnien ruytery van den borgerwacht".
8. R. Van Aerde: De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid.
In: G.T. 15 maart en 15 mei 1981.
9. A. Eenens: Les conspirations militaires de 1831; Tome I. -1875-
10. Gerretson: Mouterij en scheuring. Tome I. 1830. In een brief aan de prins van Oranje schreef Gregoire dat hij gedacht had "dat we zouden ondersteund worden door de vrijkorpsen en de burgerwacht".
11. Na het mislukken van de "putch" van 2 februari waren de burgemeester en het schepencollege uit hun functie ontslagen en vervangen door een commissie van openbare veiligheid waarin Charles Coppens, Van de Poele, kommandant van de brandweer, en de advocaten De Souter en Spilthoorn de lakens uitdeelden.
12. Wegwijzer der Stad Gent 1834. p. 263. Ook in 1833 vermeldde de wegwijzer De Potter als kommandant.
13. De manschappen van het 2e bataljon artillerie waren gedeserteerd uit de citadel. De Gentse brandweer had steeds de artillerie van de stad uitgemaakt. Zie hiervoor "De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid". In G.T. 15 mei 1981.
14. Spilthoorn Charles Louis, geboren te Kruishoutem op 12 oktober 1804. Doktor in de Rechten in 1829. Door zijn democratisch-republikeinse ingesteldheid kwam hij in juli 1831 in moeilijkheden. Hij vluchtte naar Frankrijk en werd bij verstek ter dood veroordeeld. Hij verbleef in Amerika tot 1869. Terug in België installeerde hij zich in Brussel waar hij op 12 september 1872 overleed.
15. R. Van Aerde: Orangist? Patriot? Republikein? Royalist? Het woelige jaar 1831 te Gent.
In: G.T. 15 januari 1987.
16. Conter-epauletten zijn schouderstukken zonder franjes.

OPLOSSING PUZZEL '93

Met een vorige puzzel nog in de heiligheid van de zevende hemel, met deze als een afgeslachte Gentenaar geven we trots hierna de oplossing van de puzzel '93.

- 1) TINEL Frans; Cat. Herdenking 5 Vlaamse beeldhouwers - Pieter De Vigne - Quyo, Leonard De Visch, Aloïs De Beule, Robert Heylbroeck, Frans Tinel - Campo Santo, Sint-Amandsberg 27-10-1984.
- 2) WESTROZEBEKE, H. Van Werveke, Lodewijk van Male en de Eerste Bourgondiërs, in: Algemene geschiedenis der Nederlanden, dl. III, 1951, blz. 202-210.
- 3) VAN DER (H)ASSELT Jan, R. van Elslande, Jan van der Asselt, de hofschilder van Lodewijk van Male, in: De Leiegouw, 29ste jg., 1987, nr. 4, blz. 419-446.
- 4) ACKERMAN Frans; J.J. De Smet, Ackerman Frans, in: Biographie Nationale, dl. I, 1866, kol. 14-18.
- 5) JULES VAN DEN HEUVEL, L. De Lichtervelde, Notice sur Jules Van Den Heuvel, in: Annuaire de l'Académie Royale de Belgique, 1950, blz. 87-124.
- 6) NEW INSPIRATION, tijdens de zomer van '72 stonden ze op de dertiende plaats in de B.R.T. Top 30 met deze hit.
- 7) ADORNES (Oppicino); J. Penninck, De Jeruzalemkerk te Brugge, Brugge 1986, blz. 3.
- 8) ANTOON DE LALAING, P. Hannes, Sint-Katharinakerk Hoogstraten, Hoogstraten 1987, blz. 7, 10-11.
- 9) GRÉGOIRE LE ROY; G. Heux, Grégoire Le Roy, 1923.

In volgorde geeft ons dat de letters N.O.D.E.U.I.D.N.E.

Met de architectonische ingreep die naar hogere sferen leidde, bedoelen we de monumentale trap, die in opdracht werd gebouwd van de heldhaftige industrieel spion Lieven Bauwens ter gelegenheid van het bezoek van de bekende Fransman Napoleon aan zijn huis gelegen aan het Fratersplein. Nu rest ons enkel nog met de bekomen letters de naam van de ontwerper van deze hangende empire trap te vormen en dat was DIEUDONNÉ. Hiermee nemen we voor de zevende maal afscheid.

De onafscheidbare quizmaster.

Was het een moeilijke quiz?

Een verdomd moeilijke, grenzend aan het onmogelijke. Maar we weten het al lang, met de Quizmaster die wij hebben moogt ge u aan alles verwachten.

Het resultaat liegt er niet om. Deze keer druppelden de antwoorden zéér traag binnen; wij ontvingen er maar 7 in totaal en slechts één enkel antwoord was volledig correct. Van een catastrofe gesproken!

De onbetwistbare winnaar is onze Primus van verleden jaar, de Heer **Arthur De Decker**. Proficiat! Dit is een unieke prestatie. En hij had slechts één week nodig om de correcte antwoorden te vinden.

Van de 6 anderen hebben er wel 5 Dieudonné gevonden.

Wat wij buitengewoon sympathiek vinden is dat zij, wetend dat zij het niet volledig juist hadden, ons toch de resultaten van hun opzoekingswerk medegedeeld hebben.

Op de 2e plaats met slechts één foutje komt Mevrouw **Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche**. Wij lazen met stijgende spanning haar antwoorden: 1 Goed, 2 Goed, 3 Goed, 4-5-6-7-8 Goed! En dan... Aï, de struikeling: Georges Rodenbach i.p.v. Grégoire Le Roy.

Op de 3e plaats met slechts 2 foutjes komt een andere dame: Mevrouw **Elsa Wauters-D'haen**. Ook hier zorgde Grégoire Le Roy voor een valkuil.

De Heer **Piet Cassiman** wiens antwoord op de valreep binnenkwam, zal waarschijnlijk de laatste decemberdagen doorgebracht hebben met het zoeken van de antwoorden op de vragen 4, 5 en 8.

Voor de Heer **Taf De Man** waren 3, 6 en 9 fataal.

De Heer **Richard Caese** (de onverlaat die het ooit waagde in de muil van de tijger te spuwen - in casu onze Quizmaster - omdat hij de Quiz te gemakkelijk vond, moet deze provocatie nog steeds bekopen met 6 foute antwoorden, maar enfin, er waren er toch 3 goed. Maar aangezien de Heer Caese een goedaardig karakter heeft en absoluut niet haatdragend is wenst hij toch iedereen een gelukkig 1994.

De Heer **Frank Vanhyfte** stuurde ons als antwoord: Dieudonné. Onze Quizmaster kennende, twijfelen wij er sterk aan of hij genoeg zal nemen met dit antwoord.

Tot slot publiceren wij hier het antwoord van de Heer Arthur De Decker die altijd uitgebreide referenties citeert die nuttig kunnen zijn voor onze lezers.

1) Frans TINEL (°Maldegem 11-7-1895 †Gent 5-3-1964.

bronnen: - J. Van Overstraeten, Gids voor Vlaanderen, 1985, p. 312

- Heemkundig Nieuws, jg. 10 nr. 3-4, 1982

- Heemkundig Nieuws, jg. 12 nr. 5, 1984, p. 5 (met biografie)

- Kultureel Jaarboek Provincie Oost-Vlaanderen 1988, p. 142

2) WESTROZEBEKE

bronnen: - J. Van Overstraeten, Gids voor Vlaanderen, 1985, p. 923

- Ghendtsche Tydinghen, 1982, nr. 6, p. 293

- GOV-Heraut, 1992, nr. 1, p. 13.

- 3) Jan VAN DER ASSELT (14e eeuw)
 - bronnen: - J. Van Overstraeten, Gids voor Vlaanderen, 1985, p. 557
 - Gent/Apologie van een rebelse stad, 1989, p. 202
 - 4) Frans ACKERMAN (°Gent 1325 †Gent 22-7-1387)
 - bronnen: - Ghendtsche Tydinghen, 1987, nr. 4, p. 190-194
 - Fris Victor, De historische persoonsnamen der straten van Gent, 1922, p. 6-7
 - 5) Jules Norbert Marie VAN DEN HEUVEL (°Gent 1854)
 - bronnen: - Van Melle P., Het Belgisch Parlement 1894-1969, Gent 1969
 - Fenaux R., P. Hymans (1865-1941), un homme, un temps, Brussel, Office de Publicité, 1946, p. 507
 - opmerking: - De vredesconferentie werd te Parijs geopend op 18-1-1919 (en dus niet eind 1918)
 - België werd vertegenwoordigd door o.a. Emile VANDERVELDE (en niet Vandevelde)
 - 6) NEW INSPIRATION
 - bron: Gentse Feesten 1993! (22 juli, Sint-Jacobs: groot podium)
 - 7) ADORNES
 - bron: - (brochure) De Geschiedenis van het huis Adornes en van de Jeruzalemkerk, p. 44 (2 d.)
 - 8) ANTOON DE LALAING (of Antoine de Lalaing)
 - bronnen: - Baelde M., De Collaterale Raden onder Karel V en Filips II (1531-1578). Bijdrage tot de geschiedenis van de centrale instellingen in de zestiende eeuw, Brussel 1965
 - Gids voor Vlaanderen, p. 475 (praalgraf te Hoogstraten)
 - 9) GREGOIRE LE ROY
 - bron: - K. Haerens, Gentse Gedenkplaten, 1976, p. 90-91.
 - een telefoontje naar het Wiertzmuseum te Brussel (02/6481718)
 - opmerking: - het is "La" en niet "Le" Jeune Belgique (zie afbeelding in Beelden uit de Belle Epoque, Readers Digest, 1980, p. 245
- De negen letters samen geven de Franse ingenieur Dieudonné.
- bronnen: - "Anne Suetens, Lieven Bauwens: een mythe, in Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur, nr. 15, jg. 4, nr. 3, 1986, p. 29.
- Meerhem, toen en nu, 1991, p. 45.

Was het moeilijk? Zeker weten! Was het te doen? Feitelijk niet, maar blijkbaar wel als men doorzet.

Zalig zij de ingenieuze Quizmaster die tips geeft als "hooggewaardeerd" bij "Adornes".

Gezien zijn zesde vraag heb ik de indruk dat onze Quizmaster, ondanks de perikelen van verleden jaar, het niet heeft kunnen nalaten toch nog rond te

rond te lopen op de Gentse Feesten. Gelijk heeft hij.
P.S. Het antwoord op de achtste vraag was voor mij het moeilijkst.

Conclusie: We gaan toch nog eens aan onze Quizmaster vragen bij de volgende Quiz een poging te doen om zijn aangeboren sadisme wat te temperen en zijn satanische valstrikken te beperken.

GENSCHE WOORDE EN UITDRUKKIJNGE Deel XVI

**Raak, raak,
nen twiedekker!**

**Gentse woorden
& Uitdrukkingen**

*Byien geschert...
en oetiekend deur*

Eddy Levis & Gill. Van Geert

**Wa kletse da ver-
diende gij**

Zie tekst bij plaat 17: "Hij kreeg nu toch gestampsel... en muilpirre doarbij": slaag krijgen.

**Ik droaie mijn ker-
re**

Zie tekst bij plaat 38: "Hang moar ons vlegge noar de wind": al naar gelang de omstandigheden van partij veranderen.

**'t Es were zu ver-
re**

Zie tekst bij plaat 3: "'k Ben were an den hoak": weer zwanger zijn.

**Bijlange goan me
nog nie noar huis**

Uit een oud volks-
liedje:

*"We goan nog nie naar huis,
Bijlange nie, bijlange nie,
We goan nog nie naar huis,
Want moeder es nie thuis*

*En was ons moeder thuis,
Dan gingen me nie, dan gingen me nie,
En was ons moeder thuis,
Dan ginge me nie naar huis."*

Werd gezongen wanneer men "echt goed in de leute zat" om te laten horen dat men nog geen zin had om naar huis te gaan.

In de kasmistroel zal t'hij zitte

Syn.: "In de kazemiestroele zitte; in 't druuge zitte (zette); in 't rolleke zitte; in 't priezoon zitte; onder de wekkinge sloape, in den bak (de duuze, de kasse, 't kot) zitte": in de (stads)gevangenis zitten.

"'t Rolleke" was oorspronkelijk een vondelingengesticht in het St.-Jansgodshuis tegen de Vlasmarkt, waar arme ouders hun kinderen te vondeling legden in een "rol" in de muur, een soort tabernakel dat langs de straatzijde open was. Men legde het kind er in en draaide of duwde de "rol" toe. Dat systeem, dat in 1811 door Napoleon ingevoerd werd, werd pas op 13 mei 1863 afgeschaft. Van 1902 tot in de tachtiger jaren werd het "rolleke" stadsgevangenis waar drinkebroers of "stroatschenders" voor een nachtje werden ondergebracht.

Met "onder de wekkinge" bedoelde men onder de klokkentoren van het Belfort. Ook daar was een voormalige stadsgevangenis onder de lakenhalle (thans Raadskelder) met ingang langs de "Mammelokker". Op het einde van de 14de eeuw bestond de beiaard ("wekkinghe") in de klokkentoren van het Belfort reeds. De klokken werden "weckers" genoemd. Iemand onder de wekkinghe steken betekent hem onder het Belfort (die de wekking draagt) opsluiten. Zo vermeldt "Criminele Processen" uit 1783: "*Dat hij Boessens daarop gezeijt heeft dat hij dito persoon onder de wekkinge ging steken*".

Een kasse, een doos of een bak is een voorwerp waarin iets bewaard wordt; vandaar deze betekenis voor gevangenis (<Eng.: basket).

"Kazemiestroele" < Oud-Sp. (Bargoens) "casa de mis trullo" waarin "trullo" [troeljoo] uitgesproken wordt en gevangenis betekent. Lett.: "huis van bewaring".

*"En wij woare doar mee zesse
En wij kwamen an 't Rabot
En we vochte doar mee messe
En ze staken ons in 't kot."*

("Uit den Gentschen Volksmond", deel I, p. 9, nr. 15tris wijs: Ach, Rosalie, mijnen bon-ami)

Plaat 22

Ik schudde'alles uit mijn mêwe

Syn.: "We goame dat hier sebiet ne keer goan flikkere zie; dat es moar een kleintse veur mij; 'k hê der geen moeite mee, 't es veur mij moar een fluitse van ne cent": iets doen met alle gemak.

We zullen een beetse gaan ruste als ge nie te moe un zijt

1. Lett.: (ironisch) We gaan ons wat te rusten leggen.
2. Fig.: We gaan naar bed de liefde bedrijven.

Nu benne kik in mijn gat gebeete

Syn.: "Nu benne 'k kwoad; nu hên z'in mijn roape geschete; nu hen ze mij ne kluut afgetrokken; dat hên ze veur gien pan eiers gedoan; nu goan ze'r van goan hên zie; nu luupe'k kolirreg; nu hên ze mij kwoad gekreege; nu zitte'k op mijn pird zul": nu ben ik in mijn kruis getast, nu loop ik venijnig.

GENTSE MEMORIEDAGEN

7 januari 1735

Overlijden van Francis Rooman, Gents kunstenaar, geleerde en architect. Broeder Romanus, geboren te Gent op 22 maart 1647, trad op 25-jarige leeftijd als lekebroeder in de Orde der Predikheren. Hij herstelde en vergrootte het klooster te Maastricht en bouwde een nieuwe boogbrug over de Maas. Zijn faam als bouwmeester werd zodanig groot dat Louis XIV hem naar Parijs haalde om een stenen brug te bouwen tussen het Faubourg St.-Germain en het Louvre-paleis. Na enkele maanden was broeder Romanus' vermaarde "Pont Royal" over de Seine voltooid. De brug was 140 m lang en 15 m breed. Nog vele jaren bleef hij in Frankrijk om er talloze werken uit te voeren. Hij werd dikwijls gezien op de grote recepties van de Zonnekoning te Versailles.

7 januari 1867

Overlijden te Gent, op 69-jarige leeftijd, van Theodoor Schellinck, dagblad-redakteur, letterkundige, geschiedschrijver, enz... Helaas gooide hij zijn capaciteiten weg door allerlei vervalsingen te maken waarmee hij heel wat geleerden om de tuin heeft geleid. Hij stelde onder andere een verzonnen lijst op van de Gentse kunstenaars tussen 1339 en 1540.

7 januari 1751

Keizerin Maria-Theresia verleent aan de Staten van Vlaanderen de toelating "tot de suyveringhe ende verdiepynghe vande vaert van Brugghe naer Gendt ende eenighe doorsnydynghen door de selve twee steden" (Bedoeld werd het graven van de Coupure en het uitdiepen van de Brugsevaart. Tussen 1751 en 1753 werd het Sint-Agnetesas gebouwd tussen de Coupure en de Leie met de bedoeling het waterpeil in de Brugsevaart hoog te houden voor schepen met een grote tonnenmaat, afkomstig van Oostende. Dat bleek achteraf een misrekening te zijn. Mettertijd werden de deuren van het sas gewoon opengelaten. Dat is ook logisch want het Leiewater stroomt naar zee en niet andersom. Dit 18de-eeuwse gegeven pas perfekt in mijn twee-waterpeilen-theorie die uitvoerig aan bod komt in mijn boek, *Wijnberoepen in het Oude Gent*, in voorbereiding).

8 januari 1789

Gent kent een uitzonderlijk strenge winter. De kanalen zijn sedert weken dichtgevroren. Hout en kolen ontbreken en de armoede is verschrikkelijk. In hun dagboek noteren de gebroeders Callion dat er op 8 januari in alle kerken van de stad plechtige missen worden opgedragen om verbetering van de weersomstandigheden te bekomen "opdat de menschen van gebrek niet en sauden sterven".

8 januari 1661

De beiaard op het Belfort speelt voor de eerste maal elk uur, half uur en kwartier. De deuntjes zullen doorgaans eens per jaar vernieuwd worden in de goede of stille week (de week van Pasen).

8 januari 1578

De rederijkerskamer De Fonteyne voert het mysteriespel, "De Historie ofte het spel van Jeftha", uit voor het Hof van Wackene aan de Poel (In 1778 werd op de plaats van het steen, "Hof van Wackene", het "Hotel de Nockere" gebouwd. Later vestigde er zich de "Katholieke Kring". Nu kennen we het gebouw beter als "Het Volk" en "De Volksliefde". Jeftha was een bestuurder van de Israëlieten die Israël van de Ammonieten verlostte).

9 januari 1816

De "Société des Arts", die een zeer belangrijke rol speelde in het artistiek leven van de 19de eeuw te Gent, bekomt van koning Willem I de titel van "Koninklijke Maatschappij voor Schone Kunsten en Letteren" (Deze vereniging was in 1808 gesticht door enkele kunstenaars en architecten waaronder Louis Roelandt en Pierre-Jacques Goetghebuer) (**HOSTE L., Gezelschapsleven te Gent in de 19de begin 20ste eeuw, IV. Artistiek gerichte verenigingen, in "Ghendtsche Tydinghen", jaargang 21, nr. 2, p. 90).**

9 januari 1781

Het kollege van Schepenen van de Keure beslist, op advies van de Koophandelskamer, een Academie van Koophandel te stichten. Het onderricht wordt in vier leergangen verdeeld en de lessen worden gegeven in de Lakenhalle (1781 is tevens het jaar waarin Oostende tot vrijhaven wordt verklaard en een uitzonderlijke bloei beleeft in verband met de Vierde Engelse Oorlog. Een vrijhaven is een haven die door de regering van alle tolwetten ontheven is, waarin schepen van alle naties, zonder betaling van rechten, kunnen binnenlopen en handel drijven. Gent profiteert via haar Brugsevaart mee van deze bloeitijd. In 1780 beschikte de Gentse Koophandelskamer over een kantoor in het Pakhuis op de Korenmarkt).

9 januari 1866

Geboorte van de Gentse schilder Albert Baertsoen. Twee rasechte kunstenaars, Jean Delvin en Gustaaf den Duyts, waren zijn eerste leermeesters geweest. Van de ene heeft Baertsoen de strenge techniek geërfd en van de andere de melancholische kijk op de wereld. Niemand heeft beter dan Baertsoen de atmosfeer aangevoeld van onze kaaien, met de logge sleepboten, die het beeld breken van de in het water weerkaatste gevels. Niemand heeft zo intens het verleden opgewekt van de stad, die de machtigen deed beven. Baertsoen: een leven en een werk zonder vreugde of glimlach, maar met poëzie en gevoel.

9 januari 1953

Overlijen op 82-jarige leeftijd van de Gentse artieste, Marie Dutry, moeder van de schilders Jean-Marie en Edmond Dutry. Zij liet enkele fraaie en frisse aquarellen van de Azurenkust na.

10 januari 1826

Plechtige inhuldiging van de nieuwe zalen van de "Concorde" op de Kouter, naar de plannen van de bekende Gentse architect Louis Roelandt.

10 januari 1834

Geboorte van de Gentse geschiedschrijver Prosper Claeys, die in de "Flandre Libérale" en in talloze brochuren en boeken, de kleine geschiedenis van zijn stad heeft geschreven, wat hem de bijnaam van Gentse Lenôte heeft doen verkrijgen (Claeys studeerde aan het Atheneum en aan de Gentse "Hoogeschool" in gezelschap van Gustaaf Rolin, Napoleon De Pauw, Julius Vuylsteke en Tony Bergmann. Sinds 1862 was hij Armmeester en werd daarna voorzitter van het Bureel van Weldadigheid. Een straat, getrokken in 1912, werd naar hem genoemd. De straat is heel toepasselijk bebouwd met kleine woningen voor bejaarden in neotraditionele stijl. Ik droom er soms

van zulke huisjes te zien verrijzen aan de Sint-Antoniushoek, maar ja, dat is luidop dromen. Met de hedendaagse architectuur maak ik mij geen illusies. Romantisme is nu eenmaal gedemodeerd en vervangen door functionalisme. Alsof het gevoel géén functie meer heeft) (**FRIS V., De Historische Persoonsnamen der Straten van Gent, Gent, 1922, p. 27).**

Ronald DE BUCK

BIBLIOGRAFIE

Het "Forum voor een mooi en leefbaar Gent", misschien beter bekend onder de naam van de slagzin "**GENT DOOLT**" heeft zijn eerste "**zwartboek**" uitgegeven.

Het is een wandeling door Gent die geïllustreerd wordt met 54 schrijnende foto's die elke heemkundige doen huiveren. "Heemschut" is immers een belangrijk onderdeel van de heemkunde.

De recente foto's die er niet om liegen zijn verspreid over 7 thema's: Bedreigd - Weggedrukt - Details - Buiten schaal - Gebrek - Gent herleeft (spijtig genoeg ironisch bedoeld) - Plunderen.

Het boek heeft het formaat 21 x 21 cm., bevat 70 bladzijden en kost 300 fr. Te verkrijgen in de betere boekhandel. Mocht men moeilijkheden onderkennen om het zich aan te schaffen, dan komt men nog altijd terecht bij "Gent Doolt" - Postbus 462 - 9000 Gent. Tel: (09) 223.49.18.

De venerabele "Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent" vierde verleden jaar haar 100-jarig bestaan. Deze plechtigheid werd bijgewoond door tal van heemkundigen, want men kan zich moeilijk een heemkundige voorstellen die niet zou geïnteresseerd zijn in de geschiedenis.

De Maatschappij had het uitstekend idee het **Deel XVIII** van zijn "**Verhandelingen**" volledig te wijden aan haar 100-jarig bestaan. Het is een boek geworden van 315 bladzijden.

Het grootste deel is gewijd aan de studie van Michiel Berckman "**Historiek van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent (1893-1993)**".

Daarin kunnen wij op een methodische wijze het ontstaan, de evolutie en de activiteiten volgen van deze Maatschappij, evenals wat er voorafging aan de stichting. Een zeer boeiende geschiedenis die zeker het lezen waard is.

Het laatste deel van dit boek wordt in beslag genomen door de "**Indices op**

de Handelingen en Bulletin van de Maatschappij (1894-1990)". Deze bijdrage van de hand van Marc Struyfs bestaat uit 2 delen: een alfabetische lijst van 456 auteurs, met de titel van hun bijdrage en verwijzing naar de jaargang waarin het artikel verscheen met pagina-aanduiding. Het tweede deel is een alfabetische trefwoordenindex.

Een kostbaar werkdocument.

Ook niet-leden van de Maatschappij kunnen zich dit interessant werk aanschaffen door het bedrag van 650 fr. over te schrijven op Rekening Nr. 000-0370680-43 van de M.G.O.G. met de vermelding: "Verhandelingen Deel XVIII".

Het boek wordt u dan thuis bezorgd, want de portkosten zijn begrepen in dit bedrag.

In ons November-nummer 1993 kondigden wij de komende verschijning aan van het boek **"Een kind van de Muide. Herinneringen van een kwajongen aan de havenkant."**

Dit boek is nu verschenen en het beantwoordt volledig aan de verwachtingen die men er mocht in stellen. Dezen die de auteur kennen (en wie kent Albert Brysse niet?) wisten dat het een uiterst plezant boek zou worden, vlot geschreven en vol sappige Gentse uitdrukkingen. Een aanrader voor iedere Gentenaar.

Wie zich het boek nog niet aangeschaft heeft kan wel niet meer genieten van de vóórintekenprijs, maar kan het nog altijd bekomen tegen de prijs van 695 fr. Een cadeau die iedere Gentenaar plezier zal doen. Een goede raad: niet te lang wachten, want het gaat vlug van de hand. Verdere inlichtingen bij de Uitgeverij KOJ in Oostakker. Tel: 251.28.66

H.C.

Bob Van Damme mag gerust gerekend worden bij die groep mensen voor wie een oppensioenstelling geen eindpunt betekende maar eerder een nieuw begin inluidde. Naast zijn bezigheden als amateur-kunstschilder, akteur bij de Rederijderskamer Mariën Theeren, programmator-presentator van het programma Seniorencafé bij Radio Plus en nog tal van andere activiteiten, teveel om ze hier allemaal op te sommen, vond hij bovendien nog de tijd om een reeks cursiefjes te schrijven in echt, onvervalst en toch leesbaar Gents dialect. Een dertigtal van deze luimige, geestige, soms alledaagse of waargebeurde verhaaltjes werden nu gebundeld in een boekje dat de titel **"GENSCHE MOKKEN"** meekreeg.

Formaat: 20 x 14,5 cm. 60 bladzijden. Verlucht met 5 tekeningen van Michel Bracke. Prijs 200 fr.

Te bekomen: in café-restaurant Het Volk, Poel 7; Mariakring Mariën-Theeren, Ingelandgat 29 of bij Radio Plus, Peperstraat 2 te 9000 Gent.

David MAES

VRAAG EN ANTWOORD

De volgende vraag werd ons namens de **Heemkring Schellebelle** gesteld door de Heer **Ad. Temmerman**:

Betreft: Ghendtsche Tijdinghen nr. 2 van 1986. Artikel: Het Militair Hospitaal, p. 90 & 92, Nonnen of zusters.

We hebben moeilijkheden met een plaatselijk toponiem nl. Onnebossen of Nonnenbosschen. "Zusterbossen" hebben we nog nooit ontmoet.

We zien in de bijdrage over het "Militair Hospitaal" dat er overhand van "nonnen" en "zusters" sprake is: bv.

p. 90: "De *nonnen* weigerden de taks aan de..." en: "De schepenen, die in 1427 het klooster onder bescherming van de stad hadden genomen verklaarden "den voorzeiden *zusteren* ontslaghen van..."

p. 92: "Door dat rapport leren we de bezetting van het klooster kennen: 44 *nonnen*, 102 *zusters*, 2 novicen,..."

Kan iemand uit deze gegevens afleiden wat het verschil is tussen "nonnen" en "zusters"?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van Mevrouw **Suzanne Janssens** ontvingen wij volgend schrijven:

Daar de heer André Despretz, in zijn artikel: "Vooruit, een feestpaleis met lege nissen en kale sokkel", p. 316-366 "Ghendtsche Tydinghen" 1993, ten onrechte trouwens, beweert dat er fouten staan over het allegorisch monument "Hulde aan de Mensheid: Schoonheid, Kracht, Wijsheid" in mijn boek "In het openluchtmuseum te Gent, de Arteveldestad", heb ik al mijn bronnen nog eens nagezien en zelfs nog enkele nieuwe bronnen geraadpleegd.

Op blz. 922 van het "Verslag over het bestuur en den toestand der Stad Gent in 1918-1919 lees ik: "Ziehier de lijst der voornaamste kunstwerken, gebroken of gedeeltelijk vernietigd ten gevolge der onbehandigende behandelingen der Duitschers van het "Sanitäts Depot", in de onderzalen van het Museum ingericht, met vermelding der schade door den Stedelijken Opzichter der Schoone Kunsten geraamd:

1. Grote monumentale fries der hoofdfontein van de Wereldtentoonstelling te Gent in 1913. Eenig model door de Gentsche beeldhouwers Julius Van Biesbroeck, vader en zoon, gemaakt = FR. 20.000..."

Op blz. XXV van het boek "J. Van Biesbroeck peintre et sculpteur" door F.

Arnaudiés, 25.5.1931 vind ik in de lijst van beeldhouwwerken met vermelding van hun bezitters:

"1910 Force, Beauté, Sagesse (br. - ville de Gand)

1913 Fontaine "Château d'eau" (pl. détruit) Exposition de Gand, 1913"

Br. zal dan "bronze" betekenen en pl. zal "plâtre" betekenen! Twee verschillende eigenaars zijn aangeduid!

Op blz. 37 van het boek "Gentse Beeldhouwers tot 1950" door Rich. de Moor, Gent, 16.2.1955, staat in de tekst onder Van Biesbroeck Jules Pieter: "...; "Kracht, Schoonheid, Wijsheid" op de Graaf de Smet de Naeyerplaats - deze groep was destijds (1913) het middendeel van de monumentale fontein der Wereldtentoonstelling. De beide zijdelen welke nog maar in plaaster werden verwezenlijkt en geplaatst, gingen verloren door oorlogsomstandigheden (1914-18)..."

De brief van 13.12.1923 (blz. 332 - G.T. 1993) zal zeker achter een bureau geschreven zijn, zonder dat de auteur zich vooraf tussen de brokstukken in de bewaarplaats zal gewrongen hebben, om na te gaan of deze resten nog wel voor reproductie in aanmerking kwamen!

In het boek "Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het Cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 4nc. Stad Gent. 19de & 20ste-eeuwse stadsuitbreiding.", Gent, 1982, p. 234-238 (blz. 334 G.T. 1993) zie ik enkel: "... De fontein werd vervangen door een grasperk..." De datum ontbreekt. De naam van het beeldhouwwerk wordt niet vermeld.

Op blz. 5 van "De Gentenaar" van 9-10.4.1950 staat onder de rubriek: "Toestand van de stedelijke hovingen... Op het Graaf de Smet de Naeyerplein is het oude waterkasteel, dagtekenend uit de wereldtentoonstelling 1913 afgebroken en vervangen door gazon en pergola. Het beeld "Kracht, schoonheid en wijsheid" is achteruit gebracht en werd in een passend motief en op een passende voet gebracht. Achter het standbeeld is een pergola opgericht, bezet met klimplanten."

Volgens het boek "Dictionnaire de la Franc-maçonnerie sous la direction de Daniel Ligou", Paris, 1987, was "Wijsheid, kracht en schoonheid" de lijfspreuk van de oude Schotse ritus van de loge (Devise du 28° grade du Rite Ecossais Ancien et Accepté). Deze drie eigenschappen waren oorspronkelijk de drie geheimzinnige symbolische pijlers van de oude Griekse tempels: wijsheid om te ontwerpen, kracht om te leiden, schoonheid om te sieren.

Voor mij is het duidelijk. Een reeds bestaand monument "Schoonheid, kracht, wijsheid" en waarschijnlijk reeds in het bezit van de stad Gent, zal in grote haast bijgewerkt zijn tot het grandioze monument: "Hulde aan de Mensheid: Schoonheid, kracht, wijsheid" met monumentale fontein, pronkstuk op de Wereldtentoonstelling te Gent in 1913. Er zal noch geld, noch tijd, noch noodzaak geweest zijn, om de bijkomende beeldhouwwerken in brons te gieten. Uitstel werd ook hier afstel. De Gentse Wereldtentoonstelling

1913 was een zomerattractie en iedereen weet, dat beelden in gips niet bestand zijn tegen vorst, sneeuw en oorlogsgeweld!...

De volgende brief kwam van het **Studiecentrum Johan Daisne**:

Op 19 januari 1993 werd het "Studiecentrum Johan Daisne" opgericht. De doelstellingen van het centrum zijn de volgende:

- het aanleggen van een archief over Johan Daisne en over het magisch-realisme;
- het verzamelen van publikaties over deze beide;
- het aansporen tot studies hierover;
- Daisnes werk in de belangstelling te houden door lezingen, tentoonstellingen, publikaties...

Tot dusver worden we gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, het Provinciaal Bestuur van Oost-Vlaanderen en het Gents Stadsbestuur. De fondsen voor onze vereniging worden verder verzameld via lidmaatschapsbijdragen.

Het geheel is evenwel ontoereikend om onze werking volwaardig uit te bouwen.

Voor het organiseren van manifestaties en het uitgeven van publikaties lopen de kosten immers hoog op.

Derhalve dringt zich een doorgedreven ledenwerving op en daarvoor moeten we beslist het grote publiek kunnen bereiken.

Voor alle verdere inlichtingen kan men zich wenden tot Rik Lanckrock, Zwijnaardsesteenweg 223 - 9000 Gent - Tel: 09/222.35.83 of tot Lisette De Backer-de Vleeschauwer, Rijsenbergstraat 390 - 9000 Gent - Tel: 09/222.70.22 (ondervoorzitter).

GÊNSCHE PRÂOT

Jan De Kliever peisdege gestaodeg dat hij ziek was.

't Was aan zij maoge, aan zijn herte, zijnen buik, inz.

Zijnen dokter en vond er gîene rechte kant aan, in zijn vrêwe was raozend, omdat dat altijd veure viel aos't hij veel wirk hao.

Op ne Mâondag morgend lagt hij weeren in zijn bedde mee hûufd- in buikpijne.

- g'En hêt zeker weere gîen goeste van wirke, riep zijn vrêwe. Wacht, legen bertel, 'k gao om den dokter; 'k wille wete wa dat dat es...

Zûu gezeid, zûu gedâon!

Den dokter kwam af in bezag hem ne kîer van hûufd tot de voete.

- Wa schilt er weere? vroegt hij.

- Wel, dokter, zei de Kliever, 'k gelûuve da'k gao stirve.

- Gij? riept den dokter, ge zul nog dûzend kîere stirve îer dat ge dûu zijt!

- En lach nie, menhiere, riept den andere; 't es wrîed wa da 'k afzien; g'hîel mij maogen es îen rêw vlîesch!

- g'En zoed toch zekere nie wille, zei den dokter, da ze gezoocie vlîesch es? Zuip wa minder in wirk wa mîer!

- Hedde 't g'hûurd, laber? riep zijn vrêwe.

De Kliever was op de slag genezen in den dokter was 't gat uit.